Anul XXV Sept.—Oct. 1935 Nr. 9—10

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Director: Prof. NICOLAE COLAN

CENTRALA CĂRŢII RELIGIOASE

de Preotul NICOLAE COLAN

Acum câţiva ani, în paginile acestei reviste subliniasem necesitatea înfiinţării unei mari case de editură ortodoxă, chemată să dea la lumină hrana duhovnicească necesară clerului şi poporului credincios al sfintei noastre Biserici.

Problema a fost reluată de curând de un distins publicist al presei bisericeşti, d. Emilian Vasilescu, într'un număr din vară al ziarului „Universul". Intr'o expunere documentată şi de-o remarcabilă limpezime, d-sa arată că o mulţime de manuscrise de cuprins religios sau de literatură educativă, datorită unor iscusiţi meşteşugari ai condeiului, aşteaptă putinţa de a vedea lumina tiparului, pentruca — învesmântate în haina slovei — să plece la propovăduire în mijlocul norodului iubitor de carte bună. Iar alţi distinşi cărturari ai Bisericii noastre aşteaptă să fie puşi la treabă pentru tâlcuirea înţeleaptă a comorilor Sfintei Evanghelii, ca şi pentru tălmăcirea românească a înţelepciunii sfinţilor Părinţi. Toate aceste lucrări, ca şi altele asemenea lor, reclamă neîntârziata întemeiere a unei case de editură, care să fie o mândrie a sfintei noastre Biserici şi a culturii neamului românesc.

Prin urmare concluzia dlui Em. Vasilescu are toate temeiurile pentru a fi onorată de atenţiunea cuvenită a cârmuirii noastre bisericeşti. Şi asta cu atât mai mult cu cât aşezământul cultural de-o covârşitoare importanţă misionară nu comportă nici măcar riscuri materiale. In sânul clerului nostru ca şi'n al mirenilor noştri luminaţi se găsesc destui însetoşaţi după ştiinţa sacră şi după literatura sănătoasă

care îmbie lectorului altceva decât ifosele „liberei cugetări" sau trivialitățile literaturii „de plaje".

Evident, cartea bună nu este căutată și nu se citește în măsura dorinței noastre și cu pasiunea cu care sunt devorate paginile unui roman monden. Ea nu este privită însă nici cu disprețul care să profileze editorului ei riscuri înfricoșate.

Scepticilor le servim două dovezi pe cât de recente pe atât de mult grăitoare: Romanul „Mamina" al dlui Al. Lascarov-Moldovanu s'a trecut ca pâinea caldă. După mai puțin de-un an de zile, publicul a cerut a doua ediție a acestui roman de cea mai candidă inspirație creștinească. Cât despre „Cartea de rugăciuni", tipărită, firește în excelente condițiuni redacționale și tehnice, la Sibiu — e pe cale de a se epuisa după patru luni dela apariția ei. Și e o carte de peste trei sute de pagini, tipărită în zece mii de exemplare!

Dar, trebue să recunoaștem, că chiar fără această mare casă de editură creștină, literatura noastră religioasă și educativă se găsește într'o epocă de vădită și îmbucurătoare efervescență. N'avem decât să facem o comparație între ceeace se tipărește acum și între ceeace se tipărea înainte de răsboiul unității noastre naționale, când condițiile financiare erau totuși mult mai prielnice și vom constata deosebirea enormă în favorul epocei noastre. Cărțile, revistele și foile săptămânale de cuprins religios se înmulțesc văzând cu ochii. Tiparnițele bisericești din capitală, dela Sibiu, dela Mănăstirea Neamțu, dela Cluj, dela Mănăstirea Cozia, dela Chișinău, dela Arad sau de-aiurea au intrat în anii din urmă într'o zodie de febrilă activitate.

Regretabil este însă, că rodul acestei activități — cărțile, revistele și foile religioase — nu se răspândesc în măsura cuvenită; ele nu ajung, cum s'ar cuveni, repede și în exemplare destul de numeroase în mânile creștinilor, cari uneori nu știu de apariția lor — sau chiar dacă au aflat, nu știu de unde să le ceară.

Pricina acestei situații zace în lipsa unei mari librării bisericești, în inexistența unei Centrale de desfacere a cărții religioase și de difuzare a literaturii celei bune peste tot — centrală, care să aibă tot ce se tipărește în această materie, în țară sau chiar în străinătate și căreia să i se poată adresa

creştinul oricând — chiar şi mai vag — cu nădejdea că va găsi sigur ceeace caută. Mai mult, această centrală, prin reţeaua filialelor cu cari ar trebui să împânzească ţara — ori cel puţin centrele eparhiale — ar putea organiza colportajul în aşa fel, că publicul cititor nici n'ar mai trebui să se adreseze centralei, fiindcă scrisul sănătos, creştinesc şi românesc, i s'ar îmbia acasă.

Infiinţarea acestei librării o găsesc de o şi mai urgentă necesitate decât a casei de editură, de care am vorbit la începutul acestor rânduri.

La motivele amintite cari reclamă înfiinţarea acestei mari librării de informaţii şi desfacere a scrisului religios şi educativ, mai adaog unul: imbecilitatea unora dintre librarii existenţi, cari confundă negoţul de cărţi cu cel de masline, sau de halva. De cele mai multe ori aceşti beneficiari ai muncii altora, inculţi cum sunt, nu înţeleg misiunea culturală a neguţătoriei ce-o fac. Nu îmbie cetitorului cartea bună, ci pe cea care s'a bucurat de o mai zgomotoasă reclamă, sau pe aceea dela care aştepta cel mai mare procent de câştig. In plus, îi dai librarului de acest soiu o carte să ţi-o desfacă, el îşi reţine 25—30°/₀ din preţul brut al ei. Şi asta fiindcă ia cartea din raft şi i-o dă clientului — adeseori chiar fără să o împacheteze măcar! Ba mai mult: nu sunt rare nici cazurile când librarul îţi vinde cartea şi reţine pentru sine întreg preţul ei — ca hoţia să fie întreagă!

Iată pricini pentru cari credem că Biserica este datoare să înfiinţeze — alături de o mare editură creştină — Centrala cărţii religioase, organizând prin această centrală şi colportajul scrisului creştinesc în întreg cuprinsul ţării. Altfel, sporesc numai depozitele de hrană duhovnicească, iar sufletele tot flămânde rămân.

Preotul NICOLAE COLAN

DRAGOSTEA ALTARULUI

de Pr. ILARION V. FELEA

Una dintre pricinile pentru care unii oameni nu cercetează regulat biserica, este că nu înțeleg deajuns sfânta şi marea taină a Liturghiei ortodoxe. Vremea noastră a scos la iveală pretinşi creştini şi predicatori cari cred că au pe Hristos şi pot trăi cu El, fără să mai aibă lipsă de biserică şi de Liturghia ei. Cred că dacă au Biblia şi o predică, au şi pe Hristos, fără să mai primească tainele Bisericii lui Hristos, ca şi când acestea nu ar face parte integrantă din tezaurul adevărurilor revelate.

Cine cunoaşte ideologia protestantă şi limbajul scriitorilor şi predicatorilor sectanți, poate uşor observa contrastul dintre doctrina ortodoxă a mântuirii care-i documentată, clară şi mărturisită fără reticențe, — şi cea sectantă care-i anarhică, şi foarte-foarte subiectivă în argumentațiile ei.

Dăm aci un exemplu. Un predicator „voluntar" din Oastea Domnului scrie:

> Fratele meu scump, dacă vrei într'adevăr să găseşti pacea cea sufletească după care-ți tângeşte sufletul, atunci aleargă cu tot dorul, cu toată dragostea la Picioarele Crucii lui Isus. Primeşte-l pe El în inima ta.
>
> Predă-te cu totul Lui, fă-l pe El stăpânul vieții tale şi nu face nimic fără a-L întreba pe El. Spune-i Lui toate durerile, toate bucuriile şi toate necazurile tale. Ingenunchează la Picioarele Crucii Lui şi plânge cu lacrimi amare păcatele şi viața cea trăită fără El. Stropeşte cu lacrămi picioarele Lui cele sfinte cari au sângerat pentru noi, pentru iertarea noastră.
>
> Fratele meu, fericirea nu se poate găsi decât la Picioarele Crucii Izbăvitoare, numai în cetatea Golgota, numai la umbra Crucii lui Isus. Numai dacă ai lăsat să picure peste sufletul tău „sângele

> Lui care ne spală de orice păcat“, numai atunci când rănile Lui sunt pentru tine idealul vieții, numai atunci poți câștiga adevărata fericire.
>
> Fără Isus, fără răscumpărătorul nostru nu este fericire. Lumea cu bucuriile și nebuniile ei nu-ți poate da fericirea. Ea numai te amăgește, te depărtează de adevărata fericire care este în Isus cel Răstignit. Aruncă-te cu toată încrederea la picioarele Lui, în brațele Lui cele calde cari au sângerat pentru izbăvirea noastră. Spală cu lacrimile tale rănile Lui și atunci vei găsi adevărata fericire după care tângești, atunci vei fi născut din nou, răscumpărat fiind cu un preț mare (I Petru cap. I, 18—19).

Iată un fel de a gândi foarte des întâlnit în scrierile și în vorbirile unor predicatori și misionari de astăzi. E scris frumos, atrăgător și cald. Dar e lămurit destul? E spus adevărul întreg? Felul acesta de vorbire, duioasă, plângătoare și vagă, arăta primilor creștini calea mântuirii? Hotărât că nu.

Ce înseamnă a primi pe Hristos? A îngenunchia la picioarele Crucii, în cetatea Golgotei? A lăsa să ne picure în suflet sângele Domnului care ne curățește de orice păcat? Iată câteva întrebări, mari și grele, cari trebue să intre cu răspunsuri clare și adevărate în sufletul fiecărui creștin, mai ales atunci când acela vrea să fie și predicator al Bibliei.

Este foarte adevărat că Isus Hristos s'a jertfit pentru mântuirea lumii și a oamenilor. Sângele Lui ne curățește de orice păcat (I Ioan 1, 7). Sângele Mielului spală vestmintele sufletelor de murdăria păcatelor (Apoc. 7, 14). „De vor fi păcatele noastre ca mohorâciunea, le voiu face albe ca zăpada, iar de vor fi ca roșala, ca lâna le voiu albi“ (Isaia 1, 18).

Dar cum ne însușim noi jertfa Mântuitorului? Pe ce cale devenim părtași jertfei de pe Golgota? Cum se preface ea un bun al sufletelor noastre? Cum se face spălarea sufletului, iertarea lui de păcate? Răscumpărarea și împăcarea cu Dumnezeu s'a făcut odată, obiectiv, pe Crucea Golgotei pentru toată lumea, pentru omenirea întreagă și

pentru fiecare om. Dar, cum se dobândeşte ea subiectiv, de fiecare om în parte, sau cum se împacă fiecare om cu Dumnezeu? Mântuirea este un dar sau un har, ca orice bun ce vine dela Dumnezeu. Este darul cel mai sfânt, mai scump şi mai înfricoşat. Insă cum fructele unui pom care dau sănătate trebuiesc gustate ca să ne fie de folos, cum sămânţa trebuieşte sămănată ca să încolţească şi cum un pom sălbatic trebuieşte altoit ca să rodească poame bune, la fel şi cu harul mântuirii. Ca să devină un bun personal, el trebuie însuşit, primit de fiecare om în parte. Dar cum? Pe ce cale? Aici e marea taină şi întrebarea cea grea, la care unii oameni după judecata lor răspund, spre a lor osândă, greşit.

Cum ne facem părtaşi mântuirii? La întrebarea aceasta numai Biblia şi Biserica ne pot răspunde. Deci să deschidem Biblia, să citim şi să ne lămurim.

Mântuitorul Hristos spune clar, fără să ne lase putinţa de-a-i răstălmăci cuvintele:

— Eu sunt pânea vieţii...

— Eu sunt pânea cea vie, care s'a pogorât din cer. Cine mânâncă pânea aceasta viu va fi în veci. Iar pânea pe care eu voiu da-o este trupul meu, pe care îl voiu da pentru viaţa lumii.

Deci, Iudeii se certau între ei şi ziceau:

— Cum poate acesta să ne dea trupul lui ca să-l mâncăm? — Dar Isus le-a zis:

Amin, amin grăesc vouă, de nu veţi mânca trupul Fiului Omului şi nu veţi bea sângele lui, nu veţi avea viaţă întru voi. Celace mânâncă trupul meu şi bea sângele meu: are viaţă veşnică şi eu îl voiu învia în ziua cea de apoi. Căci trupul meu este adevărată mâncare şi sângele meu adevărată băutură. Celace mânâncă trupul meu şi bea sângele meu rămâne întru mine şi eu întru el. Precum Tatăl cel viu m'a trimis pe mine şi eu viez prin Tatăl, aşa şi celce mă mânâncă va fi prin mine viu. Aceasta este pânea care s'a pogorât din cer, nu ca mana pe care au mâncat-o părinţii voştri şi au murit. Cine mânâncă această pâne va fi viu deapururi. — Acestea le-a vorbit pe când învăţa în sinagoga din Capernaum. Insă mulţi din ucenicii lui au zis:

— Grea este această vorbă! Cine poate s'o asculte? (Ioan 6, 48—60).

Fără a mai cita cuvintele de aşezare a tainei sfintei Cuminecături, textul acesta ne arată limpede, că Isus este pânea cea vie, care se dă pentru viaţa şi fericirea lumii. Pânea aceasta este Trupul şi Sângele Său. Iudeii când au auzit pe Isus vorbind în acest chip s'au scandalizat şi foarte revoltaţi au grăit: Cum poate acesta să ne dea trupul său spre mâncare?... Deci din primul moment, când Mântuitorul a vestit oamenilor taina jertfei sale, s'a născut îndoiala, consternarea şi necredinţa. Nu în veacul al 20-lea, ci din ziua întâi, din ceasul şi minutul când s'a vorbit mai întâi despre taina împăcării omului cu Dumnezeu prin Trupul şi Sângele Domnului Isus, s'a ivit mirarea şi scandalul cu privire la trupul euharistic al Mântuitorului Hristos. Dar în aceeaşi clipă, în faţa apostolilor miraţi şi a fariseilor scandalizaţi, Mântuitorul nu numai repetă ideea, ci şi condiţionează mântuirea şi fericirea vieţii veşnice, de împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Său. Işi confirmă, întăreşte şi lămureşte şi mai mult cuvintele rostite, răspunzând tuturora:

— „Amin, amin grăesc vouă, de nu veţi mânca trupul Fiului Omului şi nu veţi bea sângele lui, nu veţi avea viaţă întru voi... Căci trupul meu este adevărată mâncare şi sângele meu adevărată beutură". — Se poate o vorbă mai limpede ca aceasta? Trupul Domnului este o *mâncare adevărată* şi Sângele lui *beutură adevărată*. Mâncare ca orice mâncare şi băutură ca orice băutură, cu care trebuie să ne împărtăşim, dacă vrem să dobândim mântuirea sufletului. Grea este vorba aceasta şi cine poate s'o înţeleagă? ne vom întreba şi noi, cu apostolii încă neluminaţi de puterea Duhului Sfânt.

Totuşi, dacă ne referim la claritatea şi preciziunea cuvintelor citate mai sus (Ioan 6, 48—60), precum şi la cele din versul următor (63: Cuvintele pe cari vi le-am spus sunt duh şi sunt viaţă, — cari nu infirmă ci confirmă sensul literal al cuvintelor citate, El fiind duh şi viaţă ce străbate viu şi mistic pânea şi vinul euharistic), precum şi la cuvintele de instituire a sfintei Euharistii care ni se dă „spre iertarea păcatelor" (Matei 26, 28); dacă vedem că Luca şi Cleopa recunosc pe Isus cel înviat prin „frângerea pânii"

(Luca 24, 35); dacă constatăm că inima cultului divin al primilor creştini era „frângerea pânii" (Fapte 2, 42, 46 şi 20, 7) şi dacă luăm aminte la cuvintele sfântului apostol Pavel care ne scrie, că „cine cu nevrednicie mănâncă pânea şi bea paharul Domnului, vinovat va fi de *Trupul şi Sângele Domnului*" ((I Cor. 11, 27), — atunci numai încape nici o îndoială, că *vorba* cea *grea* se face înţeleasă de tot creştinul, iar cuprinsul ei, devenit obiect de cult, taină euharistică şi lucrare liturgică, rămâne cale de mântuire în Biserica Mântuitorului dela începutul ei, până astăzi şi până la sfârşitul veacurilor.

Ceeace s'a făcut pe Golgota, acum se face în Biserică. Masa altarului este Golgota, discul şi potirul în mânile încrucişate ale preotului alcătuesc crucea, iar pânea şi vinul, binecuvântate şi sfinţite de Duhul lui Dumnezeu, prin rugăciunea preotului, se prefac în Trupul şi Sângele Mântuitorului. Ce a făcut Isus pe Golgota Ierusalimului pentru toată lumea, acelaş lucru face El acum la sfânta Liturghie pentru fiecare om care vrea să se facă părtaş jertfei Sale de răscumpărare şi împăcare cu Dumnezeu. Iertarea şi curăţirea păcatelor se face prin Trupul şi Sângele euharistic al Mântuitorului cu condiţia împărtăşirii cu El din sf. Potir. După cum apostolii s'au împărtăşit cu Trupul şi Sângele Domnului din mânile Lui, la Cina cea de Taină, tot aşa creştinul dornic de iertare şi sfinţire trebue să se împărtăşească cu Domnul euharistic prin mâna preotului slujitor al lui Dumnezeu şi *lucrător al Tainelor lui Dumnezeu* (I Cor. 4, 1).

Sfânta Liturghie este *slujirea împăcării* (II Cor. 5, 18—20). Prin ea, în fiecare Duminecă şi sărbătoare, credincioşii creştini au prilejul împăcării şi sunt chemaţi la mântuire: Cu frica lui Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi... Apropiaţi-vă ca să vă cuminecaţi, să vă împărtăşiţi cu Domnul. Acum şi aci, în faţa altarului, prin cuminecare, devenim părtaşi jertfei de pe Golgota. Prin cuminecare dobândim iertarea păcatelor şi mântuirea. Trupul şi sângele Domnului din sfânta Cuminecătură ne iartă de păcat. Nu vorba abstractă, sau vagă, a unei mântuiri fără împărtăşire, ci Pânea cea vie a sfintei Cuminecături ne curăţeşte de păcate. Fără cuminecare nu este mântuire,

nici viaţă fericită şi vecinică. Fără cuminecare predica mântuirii este o vorbă goală.

Hristos e viu. Hristos trăieşte între noi. 1. Prin Evanghelia vieţii şi a învăţăturii Sale şi 2. Prin sfânta şi marea taină a împăcării ce se face la fiecare Liturghie. Hristos e viu în păharul sfintei Cuminecături. Masa altarului este Golgota creştinătăţii. Altarul Bisericii la fiecare Liturghie este o Golgotă, pe care se aduce jertfa mântuirii. In faţa lui îngenunchează creştinul dreptcredincios, căci de aci primeşte el Pânea cea vie, Pânea vieţii vecinice. De aci primim noi toţi înfricoşatul dar al cuminecării cu Trupul şi Sângele Domnului care ne spală sufletul de păcate, dupăcum apa spală murdăria trupului. Pe calea aceasta, a cuminecării, jertfa răscumpărării făcută odată pe Golgota, devine un *bun personal* al fiecărui om.

De ce după cuminecare fiecare om se simte mai uşor şi fiecare bolnav mai liniştit? Fiindcă păcatul este povară. Păcatul trage spre pământ, apasă ca o greutate pe sufletul şi pe conştiinţa omului păcătos. Prin cuminecare povara aceasta se ridică şi păcatul se spală. Pe urma cuminecării, după făgăduinţa Domnului şi după simţirea purificată a fiecărui om, sufletul rămâne curat şi trupul mai uşor.

Vorbesc şi ereticii (protestanţii şi sectele izvorîte din ei) de Cina Domnului şi prin aceasta se amăgesc mulţi, dintre oamenii slabi de înger, pe calea rătăcirii. Căci spun ei, ereticii: avem şi noi Cina Domnului... Deosebirea este că ei fac numai o simplă comemorare a Cinei celei de Taină. Ei au la cina lor numai „pâne" şi „vin", — fiindcă nu cred mai mult, — iar noi avem, sub chipul pânii şi al vinului Trupul şi Sângele Domnului, aşa dupăcum ne învaţă să facem şi să credem cuvântul clar şi categoric al sfintelor Scripturi. Ei zic „pâne şi vin". Noi: *Trup şi Sânge* şi deosebirea este ca între cer şi pământ, sau ca şi între lumină şi întunerec.

Aşa ne învaţă şi ne lămureşte pe noi Biserica şi Biblia. Şi ceeace *spune Biblia* şi ceeace *face Biserica* este sfânt şi adevărat. Cuvântul Bibliei este cuvântul adevărului întreg şi curat. Biserica nu face altceva decât implineşte ce învaţă Biblia. Scriptura Noului Testament ne vorbeşte de sacrificiul

Mântuitorului pentru mântuirea lumii şi fericirea oamenilor; Biserica prin Liturghia ei mijloceşte ca acest sacrificiu de răscumpărare şi împăcare cu Dumnezeu să devină un bun personal al fiecărui om. Atât şi e destul.

In consecinţă, răspunsul la întrebările dela început, prin Biblie şi prin Biserică îl primim limpede şi mântuitor: A primi pe Hristos înseamnă a mărturisi pe Hristos prin credinţă dreaptă şi prin fapte bune. A îngenunchia la picioarele Crucii... pe muntele Golgota înseamnă a îngenunchia plini de iubire şi evlavie în faţa altarului în care se aduce *sfânta jertfă* a împăcării noastre cu Dumnezeu. Iar a lăsa să ne picure în suflet Sângele Domnului care ne curăţeşte de orice păcat, înseamnă a ne împărtăşi cu Trupul şi Sângele Domnului din „paharul mântuirii“, la sfânta Liturghie.

Iată ce trebue să ştie şi ce este necesar să facă fiecare predicator al Evangheliei Mântuitorului Hristos, când e vorba de-a aduce sufletele la Hristos, sau când e vorba de calea pe care trebue să mergem ca să ne facem părtaşi mântuirii. Faptul dela care plecăm şi la care trebue să ajungem este: păcatul originar, jertfa de împăcare sau sacrificiul Mântuitorului de pe Cruce şi misterul liturgic. A aduce suflete la Hristos înseamnă a le aduce în faţa altarului bisericii, iar a face pe oameni părtaşi mântuirii înseamnă a-i pregăti prin pocăinţă şi a-i cumineca cu Trupul şi Sângele sfinţitor al Domnului. Orce predică şi orce lucrare a unei mişcări de înviorare religioasă şi morală, care nu clădeşte pe temelia aceasta biblică şi istorică, e în afară de Ortodoxie.

Am citit despre un profesor care, — într'o convorbire cu un predicator milenist ce înflăcăra oamenii prin vorbiri însufleţite, fără să aibă o doctrină a mântuirii clară şi satisfăcătoare, — l-a întrebat:

— Ce le dai Maxime?... Şi Maxim se încurca mereu în răspunsuri subiective şi uneori evasive, până ce praf şi pulbere s'a ales şi din biserica şi din predica lui revoluţionară.

Ce dăm noi ascultătorilor cărora le predicăm Evanghelia şi misterul mântuirii? Aceasta e marea întrebare urmată de marea răspundere pentru mântuirea sufletelor. Le dăm o doctrină a mântuirii clară, satisfăcătoare şi adevărată, sau cădem în subiectivismul protestant?

In Ortodoxie mântuirea este în Liturghie. In Ortodoxie sfinţirea se face prin cuminecare. Biserica ortodoxă în privinţa aceasta nu are lipsă de dogme noi. Nici concesiuni nu poate face. Dogmele ei sunt definite şi consfinţite de practica celor două milenii de creştinătate. Nouă nu ne rămâne altceva de făcut, decât să le facem cunoscute. Adică să le continuăm, să le adâncim şi să le practicăm după cum ni le prezintă viaţa sfântă şi doctrina dreaptă a Bibliei şi a Bisericii.

Să avem deci credinţă neclintită în misterul cultului liturgic. Să avem încredere în cuvântul Bibliei şi în Liturghia Bisericii. Biblia şi Biserica ne dau adevărul. Ele amândouă ne mijlocesc sfinţirea şi fericirea. In afară de ele nu este mântuire, nici iertare. Mai presus de toate virtuţile să avem dragostea sfântului altar. Căci dragostea altarului este dragostea Crucii. Dragostea altarului este dragostea Golgotei. Dragostea altarului este dragostea lui Isus cel răstignit. In sufletul în care a încolţit dragostea faţă de altarul Bisericii lui Hristos, s'a aprins adevărata lumină a Evangheliei mântuirii.

Primii creştini şi sfinţii au avut această dragoste. Ei erau fericiţi când mureau pentru Hristos, dar erau nefericiţi când nu se puteau cumineca. Din pricina vitregiei vremurilor şi a oamenilor ei nu aveau altare clădite ca ale noastre, ci improvizau altare prin catacombe, prin crepăturile munţilor şi în temniţe. Avem exemplul sfântului mucenic Luchian, care neavând în temniţă loc pentru altar şi fiind legat pentru Hristos în lanţuri ca să nu se poată mişca şi sluji sfânta Liturghie, a făcut din pieptul său altar şi potir de împărtăşire pentru el şi pentru ceice pătimeau împreună cu el. Numai ca să nu se lipsească de harul mântuirii pe care ni-l împărtăşeşte Isus Mântuitorul prin jertfa sa euharistică. Ce pildă luminoasă de dragoste pentru altar!

Am auzit că ciobanul Petrache Lupu dela Maglavit, care predică oamenilor întoarcerea la Biserică, între alte întrebări pe cari le pune ascultătorilor săi, întreabă şi aceasta:

— Cine a făcut biserica din satul vostru?...

— Noi!... răspund pelerinii.

— Apoi dacă voi aţi făcut-o, cu braţele şi cu ajutoarele voastre, atunci de ce o părăsiţi? De ce nu o cercetaţi

în Dumineci şi în sărbători, şi de ce nu ţineţi posturile şi rânduelile ei?... încheie Petrache simplu, dar impresionant şi convingător.

Biserica trebue iubită. Liturghia ei la fel. Cât de sfântă şi înfricoşată este taina sfintei Cuminecături, atât de mare şi neclintită trebue să fie şi dragostea noastră pentru biserică, pentru Liturghie şi pentru altarul pe care se săvârşeşte Taina împăcării noastre cu Dumnezeu. Sfinţii clar văzători ne mărturisesc, că în jurul altarului, la săvârşirea sfintei Liturghii, sboară îngeri. La fel inima, gândurile, cântările şi predicile noastre aprinse de dragoste, înălţate de nădejde şi întărite de puterea credinţei, aici să sboare, în jurul altarului. Căci aici e „cerul pe pământ" şi de aici primim pe Hristos, şi prin El harul mântuirii şi fericirea sfinţirii.

Pr. ILARION V. FELEA

Prof. G. FEDOTOV

NECESITATEA SACRAMENTELOR PENTRU VIAŢA INDIVIDUALĂ ŞI DEOBŞTE[1]

Biserica e o Biserică a sfinţeniei. Sfinţirea personală va fi totdeauna cel mai înalt scop al unei vieţi creştine. Ţinta aceasta e cel mai bine ajunsă prin rugăciunea mistică în singurătate şi retragere, faţă'n faţă cu Hristos. Acest adevăr e probat de experienţa unei imense mulţimi de mari sfinţi şi fericiţi. N'a spus fericitul Augustin: „In singurătate este posibilă îndumnezeirea?" Ascultători acestei chemări, mii de oameni eroici şi femei curagioase au părăsit societatea creştină, renunţând chiar şi la sacramentele Bisericii, în căutarea pustietăţii lor. Aceasta a fost calea, — pasul care a fost greu, teribil şi binecuvântat. Dar *numai* această cale este?

Dacă ar fi fost aşa am fi fost siliţi să admitem, că sunt foarte puţine şanse de mântuire pentru noi, sărmani păcătoşi. O viaţă pur contemplativă şi acetică cu greu e posibilă într'o viaţă agitată, frământată şi tulburată de afaceri. Munca profesională, viaţa familiară, serviciul social ar face imposibilă mântuirea. Dar o atare soluţie a problemei ar implica faptul, că răscumpărarea omenirii n'a fost înfăptuită. Ar însemna că asemenea Legii Vechiului Testament, în Noul Testament — sfinţenia — n'ar putea fi ajunsă decât de cei aleşi, ar însemna că pentru masele muritorilor ea devine o piatră de moară care-i trage la fund. In Vechiul Testament oamenii erau condamnaţi de lege, în Noul ei ar fi condamnaţi de sfinţenie. Şi întru atât, încât sfinţenia a depăşit

[1] Din The Journal of the Felowship S. Alban and S. Serghie, Londra, Nr. 26, Dec. 1934. Autorul, necunoscut publicului nostru, e profesor la Academia rusă de teologie ortodoxă din Paris. E promotorul mişcării de afirmare în Occident, a eficacităţii şi acţiunii harului sf. Taine, în viaţa deobşte. Reacţiunea ortodoxă împotriva individualismului apusean.

legea, noul ideal de viaţă adus de Hristos depăşind toate justiţiile Vechiului Testament — mântuirea creştinilor devine chiar mai neclară, echivocă, dacă nu imposibilă. Dar, o astfel de interpretare nu-i creştină. E pur maniheism. Ori cel puţin poate fi platonism, exprimat într'un limbaj de simboale creştine. Este creştinism fără Evanghelii şi fără Biserică. Evangheliile făgăduesc mântuirea prin dragoste. Biserica — mântuirea în „sobornicie", în comuniune.

Iubirea aproapelui, născând sacrificiul complect de sine, este cea mai înaltă expresie a izbândei creştine în lume. — Dar ea în sine nu mântueşte.

Iubirea interpretată ca o normă e un factor de ordin moral şi nu religios. Iubirea însăşi cere un nutriment religios. Sursele ei nu sunt inepuisabile. Fără ajutorul graţiei, ea se epuizează uşor şi repede. Atunci degenerează în caritate (bunăvoinţă), într'o aridă îndeplinire a faptelor legii, într'o răceală de suflet.

Şi aceasta-i prea bine cunoscută încă din experienţa umanismului ne-creştin. Dragostea faţă de aproapele nu mântueşte fără iubirea de Dumnezeu. Dar orice iubire presupune şi cere comuniune; ea nu poate exista fără participare, ea se pierde fără frăţie. Dar cum e cu putinţă comuniunea cu Dumnezeu în mijlocul tumultului vieţii, fără nici o ascensiune mistică către Dânsul? Biserica garantează această comuniune tuturor celorce însetează după ea, ori cât de mic ar fi stagiul lor spiritual. In viaţa socială a Bisericii, sf. Taine constituesc o asemenea comuniune cu Dumnezeu. Ele reprezintă calea social-mistică de mântuire. Concepţiile, noţiunile, ideile de Biserică şi sf. Taine sunt interdependente.

Unde-i Biserica acolo găsim sf. Taine. Unde găsim viaţă sacramentală, acolo vedem Biserica. Din cauza naturii lor divine şi sociale se „încarnează" o unitate indivizibilă prin sf. Taine.

Intr'o Taină Dumnezeu coboară la om nu în izolarea sa ci în unitatea corpului religios. Dumnezeu nu mi se arată numai mie, ci nouă — în condiţii cari nu depind de imperfecţiunea mea ori a noastră comună, în condiţii hotărâte de El. Deaceea viaţa mistică a Bisericii e dată în obiectivitatea ei, ca Harul care ne îmbrăţişează, care fără înce-

tare se foloseşte de noi spre a ne uni în ţesutul divino-uman al trupului lui Hristos.

Să considerăm sf. Taine din trei părţi cari par importante în interpretarea ce voim să le-o facem ca mijloc social-mistic — din punctul de vedere al obiectivităţiilor, al naturii lor spiritual-materiale şi al însemnătăţii lor sociale.

1. Prin obiectivitatea Sacramentului înţelegem, în primul rând, independenţa sa faţă de puterea noastră, de experienţa noastră mistică — gândirea, nu credinţa noastră. Fiindcă actualmente credinţa — chiar în cea mai mică măsură a sa, ca sămânţa de muştar — este o condiţie de eficacitatea sacramentului pentru noi. In unele cazuri, (ca la Botez) nu-i credinţa noastră personală, ci credinţa Bisericii, expusă înaintea noastră de naşul care-i garantul catehumenului. Dar în Botez rostirea Crezului cere în mod definit necesitatea de credinţă. Cu excepţia acestui singur moment, în toate Tainele, totul este obiectiv. In esenţă tot restul este lucrarea lui Dumnezeu şi nu a omului. Sf. Taină este dată omului ca o realitate obiectivă de viaţa Bisericii. Ca fiul risipitor păcătosul face numai primul pas către Tatăl său. Acest pas este cel al credinţei, — adică intrarea, aşteptarea, o inimă deschisă. Dar asta-i totul. Sf. Taină nu-i pentru cel pur, ci pentru toţi. „Beţi dintru acesta *toţi*...“ spune Domnul în cuvintele Sf. Taine a sângelui său. Este *o* sfântă Taină care există numai „pentru cei păcătoşi“ — cea a mărturisirii, dar şi aici, în practică, este pentru toţi în calitatea noastră de păcătoşi, în mulţimea răutăţilor noastre săvârşite.

Dacă toţi oamenii trebue să primească sf. Taine, în mod necesar, ele sunt obiective. Să ne imaginăm pentru moment că realitatea sf. Impărtăşiri depinde nu de sfinţenia şi curăţenia noastră, ci de puterea noastră de credinţă. Ce confuzie, ce nesiguranţă. Când ne pregătim să participăm la Cina Domnului nostru niciodată nu vom fi siguri că într'adevăr mergem să ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele Său. Ori mai curând, vom fi convinşi de contrarul. Fiindcă cine din noi îşi poate spori măcar cu ceva propria lui credinţă? Uşile sunt deschise fie spre a dispărea de groază, fie spre a ne apropia cu indiferenţă, şi atunci sf. Taină se pierde într'un rit, într'o acţiune alegorică, cum azi este cazul la sectele Reformei cari au distrus natura obiectivă a Bisericii.

Dar dacă este obiectivitate, ea cere o formă. Ea trebue să fie garantată; o formulă verbală, mişcările rituale, demnitatea şi vrednicia canonică a săvârşitorului. Toată problema ierarhiei care este aşa de grea conştiinţei noastre religioase, poate câştiga sens numai în lumina obiectivităţii sf. Taine.

2. Spre a obiectia sf. Taină este suficient acesteia să fie exprimată într'o formulă verbală. Actualmente, mai totdeauna, cuvântul este asociat cu o mişcare simbolică şi cu materia, care concentrează energia Harului, puterea dumnezeiască. Taina este spiritual-materială[1] în natura sa şi această incorporare a spiritului în substanţă a fost totdeauna o piatră de scandal pentru toţi spiritualiştii puri. Dar în esenţă este acelaş argument ca distincţia între fiinţa îngerului şi cea umană — nu-i o chestiune de perfecţiune, ci de desăvârşire, de existenţă. Omul a căzut incomensurabil mai jos decât ar putea cădea un înger, mai jos chiar decât un animal. Dar fiindcă el are un trup, a primit ceva care lipseşte îngerilor, care-l uneşte cu cosmosul. Omul nu-i perfect, dar el poate ajunge mai desăvârşit decât un înger. Şi, în fine, omul, iar nu îngerul, stă în centrul creaţiei, în grozava dramă divino-umană.

Dar în unele cazuri se poate cineva îndoi de faptul că pentru om, întrucât el există în lumea căzută, puterea şi intensitatea facultăţii sale de percepere este raportată la simţurile lui? O imagine văzută, un sunet auzit îl loveşte cu mai mare putere decât şi-ar putea imagina, ori gândi. Toată puterea emoţiei artei este bazată pe caracterul său sensitiv, pe expresia unirii în sine a momentului spiritual cu realitatea.

Plato apreciază matematicile mai mult decât arta şi pune logica chiar mai sus decât matematicile în ordinea ascensiunii către obiectivare.

Ne'ndoim dacă are dreptate. Fiindcă este cert că adevărata valoare a matematicilor ori a logicii în legătură cu viaţa este nemăsurat mai scăzută decât cea a artei. Când energia spiritual mistică — Harul — coboară şi se reduce la limitele unui mister — pentru conştiinţa noastră religioasă nu-i numai o primire spirituală, ci şi sensitivă în aceste

---

[1] Cuvântul întrebuinţat aci, în cugetarea rusă este „substanţă", care diferă puţin de cuvântul „material".

materii (substanțe). Adică — dorim s'o primim cu toată ființa noastră. Omul se roagă nu numai cu mintea, ci şi cu trupul: el oferă Duhului Sfânt ceeace este mai greu a spiritualiza — trupul său.

De aceea roadele sfintelor Taine ating nu numai spiritul omului, ci şi natura lui întreagă, toată viața lui. Sfintele Taine sfințesc viața omului căsătorit, hrana sa, ordinea socială, munca sa, viața sa culturală şi socială. Sfânta Taină este semnul exterior al transfigurării întregii vieți într'un plan eshatologic. Transfigurare, dar nu distrugere — aceasta-i soluția noastră. Dupăcum sfânta Impărtăşire este o condiție a învierii trupului nostru (sf. Ioan, sf. Irineu al Lionului), tot astfel sfintele Taine în general determină învierea şi transfigurarea tuturor, a tot ceeace este valoare ontologică în viața umană: în societate şi în creația omului.

3. In sfârşit, esența unei sfinte Taine este, că în ea omul întâmpină pe Dumnezeu nu singur, ci într'o unitate indisolubilă cu toți frații săi în Hristos. In Taina Tainelor — Sfânta Impărtăşire — legătura este deja stabilită prin Sfântul potir comun. In această Taină comunicăm nu numai cu Hristos, ci şi cu frații noştri, în care curge acelaş sânge al lui Hristos. Biserica nu e descrisă ca trup al lui Hristos în mod alegoric, ci într'un sens foarte real şi actual. Hristos nu poate avea două trupuri. In împărtăşirea cu trupul lui Hristos noi primim tot trupul Domnului. Toți suntem unul. In celelalte sfinte Taine, unde ne apropiem separat, această legătură este păstrată prin persoana preotului, prin care aceeaş grație este distribuită tuturor.

Dar dacă suntem aşa de uniți în acest act prețios religios — în comuniunea noastră cu Dumnezeu — această legătură între noi nu poate, nu trebue, să înceteze peste pragul Bisericii. Ea continuă şi după ieşire. Natura socială a sfintelor Taine sfințeşte societatea creştină ca tot, ca întreg şi în forme particulare de frăție. Ea o sfințeşte, desigur, în principiu. Uneori nu se'ntâmplă aşa. In ultimele secole — şi nu numai în țările influențate de Reformă — viața religioasă s'a dualizat. Viața cucernică şi pietatea catolică a secolelor al XVI-lea şi XVII-lea ca şi viața spirituală în Ortodoxia contemporană, dovedeşte aceasta într'o formă convingătoare.

Dar azi prin sfintele Taine se pune o contrabalanţă întregului individualism religios. Inspiraţia noastră derivând din ele — în special din sfânta Impărtăşire — suntem chemaţi la construirea unei noui sobornicităţi creştine (viaţă corporativă). Aici stă nădejdea noastră de salvare a lumii moderne, care a fost adusă la marginea peirei de individualismul social şi spiritual...

Dar o atare formă de sacramentalism — îndeosebi în interpretarea sa obiectiv socială — nu ne duce la un pericol? Eu cel dintâi admit acest adevăr. Criticismul protestant al sacramentalismului cuprinde o mare parte de adevăr — îndeosebi în relaţie cu epocele speciale din istoria Bisericii. (Evul mediu, de exemplu). Dar toată viaţa spirituală (ca şi viaţa în general) este asaltată de primejdii. Oricât am trăi, suntem supuşi primejdiilor. Trebue să'nvăţăm a discerne şi a ieşi din ele.

Schematic, paralel cu întreita noastră construcţie, următoarele primejdii se pot naşte:

1. Amoralismul; el provine din obiectivitatea şi necesitatea generală a Tainelor. Să convingem şi să ne convingem înşine, că virtutea personală nu-i deajuns pentru mântuire şi nu-i absolut necesară pentru eficacitatea harului; că sfintele Taine sunt pentru păcătoşi şi astfel să ne aranjem viaţa noastră spirituală şi morală de comun acord.

2. Concepţia transubstanţiunii graţiei în Taină poate naşte materialismul religios, de care masele, în special în epoca barbară, sunt susceptibile. In asemenea caz laturea spirituală a realităţii mistice este neglijată şi înlocuită prin influenţa materiei asupra materiei (ex. magia şi medicina).

3. Apropierea corporativă de sfintele Taine (şi de Biserică în general) poate duce slăbirea bazei personale a religiunii: rugăciunea personală, cercetarea personală, viaţa spirituală personală. Aceasta duce la înflorire liturgică, a Sfintei Liturghii în detrimentul misticismului şi eticii — cum sunt unele grupuri în Ortodoxie şi'n Anglicanism, cari tind către această cale.

Cum să combatem asemenea ispite? Desigur numai prin desvoltarea şi ridicarea vieţii noastre spirituale personale. Sfintele Taine să n'o anuleze şi să n'o înlocuiască. Numai s'o hrănească, s'o nutrească.

In rugăciune omul stă faţă în faţă cu Dumnezeu; la Judecata din urmă, ori mai precis la judecata care se face continuu este condamnat ori îndreptat după valoarea sa internă (şi nici decum după vreun merit). Harul niciodată n'a forţat libertatea umană. Şi Taina care este independentă de condiţiile subiective, nu poate să mântuiască un om care nu doreşte să se mântuiască pe sine însuşi. Atunci ea i se dă lui „spre osândă". Numai o interpenetrare a căii social-liturgice şi personal-mistice a creştinismului poate ţinea balanţa vieţii spirituale.

Numai aşa cele două mari adevăruri ale creştinismului coincid: adevărul personalităţii şi adevărul Bisericii.

Trad. de Ierodiaconul NICODEM IONIŢĂ

CANONUL SAU EPITIMIA ÎN BISERICA ORTODOXĂ

de Preotul SIMION RADU

Pentruca administrarea sf. Pocăinţe să se facă spre folosul spiritual al penitentului, iar el să beneficieze de toate efectele, sau roadele ei harice, mântuitoare, după doctrina ortodoxă se cere, se impune chiar, subiectului, să îndeplinească anumite condiţiuni, dintre cari unele sunt absolut necesare. Ele singure sunt capabile să asigure scopul Tainei, care este: Dobândirea iertării păcatelor.[1]

Aceste condiţiuni sunt următoarele cinci: a) căinţa adevărată, b) mărturisirea păcatelor înaintea preotului-duhovnic, c) hotărârea fermă de îndreptare, d) credinţa şi nădejdea în îndurarea lui Dumnezeu şi e) îndeplinirea canonului.

Problema canonului fiind un moment important în Taina Pocăinţii, atât după învăţătura Bisericii Ortodoxe, cât şi după cea romano-catolică, deşi cea din urmă se deosebeşte esenţial de prima, care reprezintă doctrina autentică, apostolică — ne vom sili, în cele ce urmează, s'o expunem mai detailat.

* * *

Creştinul păcătos, dupăce a îndeplinit riguros celelalte cerinţe, primeşte din partea duhovnicului, doctorul spiritual, o „certare", o „oprire", zisă încă şi „epitimie", iar mai des „canon".[2] Dar epitimiile nu întotdeauna s'au recunoscut în Biserică de necesare, ci numai în cazuri speciale: şi nu erau uniforme: „Epitimiile, mai mult sau mai puţin grele şi îndelungate, formau prin sine o complectare a mărturisirii, neavând alt scop decât de a vindeca moraliceşte, pe cât posibil mai bine, pe suferind şi a-l duce la cea mai deplină căinţă şi îndreptare".[3]

---

[1] I. Mihălcescu: „Dogma Soteriologică", Bucureşti, 1927, pag. 178.

[2] I. Mihălcescu, o. c. p. 185 şi Dr. Iosif Olariu: „Manual de Teologie Dogmatică Ort." pag. 663.

[3] S. de Canev: „Teologia Dogmatică ortodoxă", Bucureşti, 1906, p. 45.

Privitor la canon, Biserica noastră învaţă: ca o „cerinţă a pocăinţei se numără şi epitimia sau canonul pe care-l hotăreşte şi-l dă duhovnicul, precum: rugăciuni, milostenii, post, călătorii la locurile sfinte, mătănii şi altele asemenea, dupăcum duhovnicul va socoti mai de cuviinţă“.[1]

Aceste acte numite certări sau pedepse spirituale[2] în sens corecţional, — dupăcum arată însuşi cuvântul επιτίμια corecţiuni — se impun credincioşilor, atât celor deslegaţi cât şi celor nedeslegaţi de păcate[3] şi-au fost socotite, întotdeauna, de Biserica ecumenică, de trebuinţă şi de mare folos. Căci numai prin ele, şi după mărturisire, penitenţii primesc dela medicul spiritual înţelept cea mai preţioasă medicină, adecvată bolii fiecăruia. Ele constituesc „unica măsură terapeutică“[4] ce ajută şi asigură durabilitatea vindecării primite în sf. Pocăinţă. Ea apără, în viitor, recăderea în păcat a celor deslegaţi de el, iar pe cei nedeslegaţi îi dispune pentru o îndreptare a vieţii, trezind căinţa adevărată şi perfectă, ca şi dorul după iertarea păcatelor.

Deşi au forma unor pedepse, totuşi după esenţa şi spiritul lor — (şi aceasta este părerea unanimă şi constantă a Bisericii noastre) — sunt măsuri cu caracter curat pedagogic, sau vindecătoare, de spiritualizare, având ca scop principal tămăduirea suferinţelor spirituale în ceice se căesc, precum şi de a deştepta şi întări în ei părerea de rău, care prin conlucrarea Harului lui Dumnezeu trebue să crească şi să producă roade bogate, în viaţa cea nouă întru Hristos Isus“[5]

Astfel duhovnicul, potrivit canoanelor Bisericii, impune spre vindecare unui sgârcit, dărnicia: să facă fapte de milostenie, cum este ajutorarea Bisericii, a aproapelui şi alte multe acte de caritate, pentru binele tuturora.

Tot aşa risipitorului şi desfrânatului, i se mai adaugă şi cumpătarea, prin obligaţiunea de a posti, etc. Celui

[1] Mărt. ort. a Bis. catolice şi apostolice de răsărit, Sibiu, 1914. Răsp. întreb. 113.

[2] Comoroşan Alex.: Dogmatica Ort., Cernăuţi, 1889, p. 648.

[3] Andrutsos Hr.: Dogm. Bis. Ort. Răsărit., trad. Dr. Stăniloae, Sibiu. 1930, p. 409.

[4] Mihălcescu, o. c. p. 185.

[5] S. de Canev, o. c. p. 56 şi Olariu I., o. c. p. 663 şi 664.

mândru i se recomandă smerenia, iar celui mânios blândețea, clevetitorului tăcerea, etc. etc. Toate aceste fapte care se pot, mai scurt, reduce la rugăciune, post, milostenie, etc.[1] sunt antidot împotriva păcatelor şi a tuturor viţiilor, eşite din pofta trupului, a ochilor şi trufia vieţii.[2]

Ele s'ar putea numi „pedepse exclusiv în înţelesul de învăţare şi înţelepţire a păcătosului", dar nici pe departe nu sunt pedepse temporale în înţelesul propriu al cuvântului, date spre a satisface dreptăţii lui Dumnezeu pentru păcatele comise, cum învaţă Biserica romano-catolică,[3] nici n'au de scop înmuierea mâniei Lui, în care caz ar trebui să fie măsurate cu măsurile dreptăţii dumnezeeşti...[4] ci au caracterul unor mustrări şi certări părinteşti, potrivit cuvântului Apocalipsei 3—19: „Eu pe câţi îi iubesc îi mustru şi-i cert, râvneşte dar şi te pocăieşte".

Rostul lor este vindecarea spirituală, îndreptarea vieţii, îmbunătăţirea morală a păcătoşilor aici pe pământ şi mântuirea lor în viaţa viitoare. Urmează de aici, că eficacitatea lor „nu se întinde dincolo de mormânt".[5]

Fiind doctorii dumnezeeşti, evident că ele variază „după împrejurări şi după înclinările subiective ale celorce se căesc,[6] după calitatea păcatului şi răutatea lui. Chiar la unul şi acelaş subiect al sf. Pocăinţe, Biserica veche a obicinuit să îndulcească sau să înăsprească epitimia, pe măsură ce se pocăia, dar şi pentru acelaş păcat ea varia mult. *De aceasta şi duhovnicul trebue să ţină seamă, în mod deosebit.*

Cât priveşte puterea şi dreptul duhovnicului de a impune epitimii penitentului, acestea le are dela Mântuitorul însuşi: „Cărora veţi ierta..." etc.[7] şi „Oricâte veţi lega, etc..."[8] Şi apoi aceasta rezultă chiar din „scopul Tainei Pocăinţei, care fiind de a abate pe creştini dela orice păcat şi a-i

[1] Dr. V. Mitrofanovici: „Liturgica bis. dreptcred. răsărit.". Cernăuţi, 1909 pag. 733.

[2] cf. Ioan I. 2 · 16. [3] Comoroşan; o. c. p. 649 [4] Andrutsos, o. c. p. 410.

[5] T. Sevednischi: „Deosebirile de cred. dintre Bis. ort. şi celelalte confesiuni creştine", trad. şi prelucrare de C. Nazarie, Iaşi, 1913, p. 64.

[6] W. Guettée: „Catehismul sobornicesc". trad. de I. Beleuţă, Făgăraş, 1933, pag. 62.

[7] Ioan: 20, 21. [8] Matei: 18, 18.

îndrepta pe calea binelui, urmează că duhovnicii se pot folosi şi de mijloace disciplinare, cum sunt epitimiile, pentru a-şi ajunge ţinta".[1]

Sf. Scriptură ne arată că, din început, Apostolii au fost conştienţi de această împuternicire şi au exercitat-o. Astfel în Corint Sfântul Pavel impune incestuosului o aspră epitimie, poruncind a-l despărţi de Biserică şi a-l preda „satanei spre pieirea trupului, ca sufletul să se mântuiască în ziua Domnului".[2] Iar când pedeapsa, pe care o numeşte επιτίμια = (corecţiune), şi-a ajuns scopul vizat, — căinţa şi îndreptarea vieţii — îl iartă şi recomandă comunităţii să-l primească în sânul ei.[3] De aici rezultă clar, că pedeapsa era medicinală, nu pentru satisfacerea dreptăţii divine, călcate.

Mai departe, sf. Tradiţie ne arată că Biserica primară a exercitat continuu aceste drepturi, Dovadă că ea împarte pe penitenţi în 4 clase: I. Plângători, II. Auditori, III. Ingenunchetori şi IV. Impreună stătători, fiecăreia impunându-i-se epitimii deosebite, după calitatea păcatelor ei. Şi erau obligate a le îndeplini,[4] până când mai marele Bisericii găsia de cuviinţă să le modereze, ori să le mărească.

Aceasta o întăresc apoi mărturiile sf. Părinţi, scriitorii Bisericii, sinoadele ecumenice şi locale. De comun acord, ele susţin că e strict necesar să se prescrie penitenţilor pentru deslegarea păcatelor, pe lângă căinţă deplină din toată inima, unită cu hotărârea de a nu mai păcătui[5] pe viitor, diferite acte de pocăinţă sau epitimii.

a) Sfântul Grigorie de Nissa zice: „Precum în tratamentul trupului ştiinţa medicală are scopul de a însănătoşi pe bolnav prin diferite mijloace, tot aşa şi în bolile sufletului, numărul şi diversitatea patimilor reclamă îngrijiri medicale diferite, cari să corăspundă răului şi să aducă vindecarea".[6]

---

[1] Mihălcescu, o. c. p. 186. [2] I Corint 5, 1—5. [3] II Corinteni 2, 6, 8.

[4] Popovici E.: „Ist. Bis. Univ.", trad. Atanasie Mironescu, Bucureşti, 1926, p. 430.

[5] S. de Canev, o. c. p. 36.

[6] „Canoanele Bisericii Ort." vol. II trad. de Dr. U. Kovincici şi Dr. N. Popoviciu, Arad 1934, canon 1.

In canonul 8 se spune: „La fiecare fel de păcat trebue mai întâiu să ai în vedere ce fel este dispoziţiunea celuice are să se vindece şi trebue să ai în vedere nu timpul, ci voinţa aceluia care se vindecă prin pocăinţă".[1] „Pentru cei cari se căesc cu zel şi arată prin viaţa lor întoarcerea către cele bune, este permis a se scurta timpul întoarcerii şi a-i admite mai degrabă la sf. Cuminecătură".[2] Şi după el, canonul este deci, medicament spiritual-moral, necesar, care trebuie să corespundă deplin suferinţelor, cărora să le slujească drept antidot.

Acelaş lucru îl cere şi sf. Grigorie Teologul în canonul 8. Sf. Vasile cel Mare spune: „Păcatul tău e mare şi greu? Iţi trebue îndelungată mărturisire, lacrimi amare, priveghere puternică, post neîntrerupt. A fost păcatul uşor şi suportabil? Fie şi pocăinţa deopotrivă cu el. Poartă grije ca să-ţi cunoşti sănătatea sufletului tău".[3] Iar sf. Hrisostom adaugă în can. 4 că: „Postul şi alte acte nu prin sine sunt însemnate şi necesare în pocăinţă, ci pentrucă ele conduc la îndreptare".[4] Şi sfătueşte pe păstori: „Legaţi-l pe cel păcătos, (cu epitimii) până ce el va merita îndurarea lui Dumnezeu şi nu-l lăsaţi liber, ca nu cumva el să fie mai tare legat de mânia lui Dumnezeu. Nu consideraţi aceasta ca ceva aspru şi neomenos, ci ca un act de mare îndurare, de mare îngrijire şi de excelentă cură medicală".[5]

b) Din hotărîrile sinoadelor ecumenice citām canonul 12 dela primul sinod ecumenic: „Episcopii au dreptul să le scurteze sau să le lungească, dupăce vor fi cercetat dispoziţia celui păcătos,mai ales să-i cerceteze viaţa anterioară şi ulterioară şi apoi să-i dea descărcarea".[6] Iar canonul 102 al sinodului VI ecumenic zice: „Ceice au luat dela Dumnezeu putere de a deslega şi lega, trebue să-şi îndrepte privirea la calitatea păcatului şi la aceea, întrucât celce a păcătuit este gata către întoarcere şi aşa să întrebuinţeze un leac corespunzătoar boalei ...şi să nu se greşească în mântuirea celui bolnav. Căci boala păcatului este diferită; ...Celce se arată ştiutor de vindecare spiri-

[1] Aceiaşi, can. 8. [2] Aceleaşi, can. 4. [3] Olariu o. c. p. 666.
[4] Dr. U. Kovincici — Dr. N. Popoviciu o. c.
[5] Omilia 14, ep. Cor., cf. S. de Canev o. c. p. 38.
[6] Ibid.

tuală, ...să-şi îndrepte privirea spre dispoziţia celuice a păcătuit (spre a vedea) dacă el doreşte împăcarea, ...sau chiamă asupra sa boala; ...Prin medicina liniştitoare trebue a sta în contra suferinţei şi a conlucra la vindecarea ranei, cerând fructele căinţei; ...chemându-l către luminarea cea de sus".[1]

c) Din canoanele sinoadelor locale cităm can. al 5-lea din Ancira: „La toţi trebue cercetată dispoziţia şi felul căinţei, câţi dovedesc întoarcere prin frică, lacrimi, răbdare şi fapte bune; ...nu numai de formă; ...se va hotărî un tratament mai blând. Câţi însă se poartă cu nepăsare, să împlinească tot timpul".[2] Canonul 2 al sinodului din Laodiceea, cere ca păcătoşii „cari stăruesc în rugăciune şi se mărturisesc şi se întorc cu totul dela faptele rele, după un timp, după măsura păcătoşeniei" să fie primiţi în biserică pentru milostivirea lui Dumnezeu. Iar altor păcătoşi, nepocăiţi li s'a lungit timpul canonului. Aşa cere şi canonul 3 al sinodului din Neocesareea.

In concluzie, canonul sau epitimia, nu face parte esenţială din sf. taină a Pocăinţei. Nu este o condiţiune absolut indispensabilă pentru realizarea ei şi „nici parte întregitoare, încât să fie necesară satisfacerea, pentru a te bucura de toate fructele tainei".[3] Epitimiile nu sunt acte de răsbunare şi chinuire. „Sunt mijloace pedagogice, de instruire şi corecţiune, prin care Dumnezeu educă pe cei cari îi îmbracă în nemărginita Sa iubire. Dacă într'un fel oarecare le-am putea numi necesare, aceasta nu este din cauză că ele ar preţui mult înaintea lui Dumnezeu, ci fiindcă recheamă, activează şi 'ntăresc în penitent zdrobirea de inimă şi simţământul de pocăinţă, singurul mijloc prin care El se milostiveşte.[4] Ele conlucrează, deşteptând ura faţă de păcat, dorul de îndreptare şi mântuire şi dispun spre virtute.

Dacă ele ar fi pedepse în sensul cuvântului τιμωρια, că ar satisface deci dreptatea eternă a lui Dumnezeu pentru păcatele comise, n'ar putea fi diferite, micşorate sau schimbate.

[1] Ibid. [2] Ibid. [3] Andrutsos, o. c. p. 413.
[4] S. de Canev, o. c. p. 24.

Scopul lor pedagogic-educativ este deci îndoit:

1. Subiectiv: întăreşte în virtute pe cel deslegat de păcate şi îndeamnă la sinceră şi perfectă pocăinţă pe cel încă nedeslegat; 2. obiectiv, dau de gândit altor fii ai Bisericii, îi înfricoşează mai înainte de a păcătui, îi fac să-şi cerceteze starea lor spirituală. Iar rodul lor se observă: „Contribuesc foarte mult la îndreptarea moravurilor între membrii Bisericii, împiedecă destrăbălarea şi nesupunerea".[1]

* * *

Prin îndeplinirea cu stricteţă şi a acestei de a 5-a condiţii, penitentul se învredniceşte din nou a fi primit în graţia divină, ca să devină fiu al lui Dumnezeu, să se restabilească desăvârşit raportul de perfectă armonie dintre el şi Părintele ceresc, raport care pe urma păcatelor s'a stricat.

Consecinţa este că, vieţuind în această stare de Har, se sfinţeşte; voia sa se împreună cu voia lui Dumnezeu, fapt pentru care aici se simte deplin fericit, iar dincolo şi-a câştigat cununa nemuririi de veci, dacă a avut grijă să nu mai recadă. Această mântuire de rău, justificare sau fericire în Dumnezeu o şi are în vedere această sf. Taină.

Şi într'adevăr, când cele cinci condiţii sunt satisfăcute de cel păcătos, eficacitatea sf. Taine este deplină, iar scopul atins. Dar pentrucă zilnic chiar cel mai perfect creştin tot păcătueşte, cât timp există în „această casă de lut" — după fericita expresie paulină — urmează că fiecare din noi are mare trebuinţă de ea, până în clipa despărţirii sufletului de trup.

Preotul SIMION RADU

[1] Olariu, o. c. p. 668.

PĂSTORUL ŞI TURMA SA

de Preotul IOAN BUNEA

Filosoful german Ostwald Spengler, în scrutările sale asupra vieţii în genere, oprindu-se usupra creaţiilor culturale le atribuie un destin inexorabil în faţa căruia orice opinteli sunt zadarnice. Logica fenomenelor culturale după Spengler e similară procesului de devenire din filosofia bergsoniană: cultura are o structură ca şi organismele în genere. „Orice cultură — spune el — străbate vârstele omului. Fiecare îşi are copilăria, adolescenţa, maturitatea şi bătrâneţea ei“.[1]

Concepţia morfologică asupra culturii l-a dus pe Spengler la concluzia, că orice cultură are o fază de civilizaţie cu care încheie; aceasta e semnul decadenţei ei. Cultura modernă e tocmai în acest stadiu, care se vădeşte prin deprecierea patrimoniului de valori spirituale şi utilizarea tehnicei ca unicul mijloc salvator al vieţii omului.

Declinul culturii europene ieşit din însăşi natura lucrurilor, în virtutea unei legi inerente, e un fapt îngrijorător. E îngrijorător din motivul că duce lumea la disoluţia valorilor spirituale, a căror armonie o lifera tocmai cultura cu sprijinul unui element impregnat de divinitate, elementul religios. Intrebarea care se pune în mod inevitabil e aceasta: Oare religia care se prezintă atât ca valoare teoretică cât şi ca trăire subiectivă şi-a pierdut facultatea de a menţine echilibrul culturii şi de a stăvili desagregarea ei? Incontestabil că nu! Religia ca valoare intrinsecă, ca factor de reprezentare a divinului pe pământ şi de ascensiune a omului către desăvârşirea cerească poartă în sine pecetea indestructibilităţii. Superioritatea ei — înţeleg a religiei creştine — rezidă în caracterul ei revelaţional, adeverit prin corespondenţa fidelă dintre prevestitorii vieţii şi faptelor săvârşite întocmai de Isus Mântuitorul lumii.

Incercarea de a repune religia ca factor de coordonare a creaţiilor spirituale este în curs, iar pesimismul

[1] Citat după N. Bagdasar: Din problemele culturii europene, pag. 62.

care brăzdează lectura lui Spengler nu trebue să ne crispeze faţa până la disperare. Jacques Maritain în Franţa încearcă să reînvie filosofia creştină a lui Toma de Aquino, filosoful şi scriitorul rus expatriat N. Berdiaeff dă expresie unui nou ev mediu din punct de vedere spiritual, iar unii filosofi caută să ajungă la religie prin intermediul filosofiei.

Toate acestea sunt încercări de renaştere a spiritualismului, a ridicării din nou a omului la demnitatea de a întreţine raporturi directe cu puterea tainică ce domină universul.[1]

Curentul de spiritualizare fiind început, după intermintenţele funeste cauzate de materialismul istoric cu tot arsenalul de săgeţi: marxism, comunism, bolşevism, Biserica trebuie să-şi concentreze toate puterile pentru un apostolat, care să ajute efectiv şi în primul loc pentru spiritualizarea fiinţei omeneşti. Biserica noastră după spusele domnului profesor Nichifor Crainic „n'a intrat încă în ritmul trepidant al unei astfel de acţiuni necesare".[2] Biserica noastră se complace într'un conservatism, căruia îi revine meritul de a fi contribuit la uniformizarea credinţelor, aspiraţiilor şi sentimentelor neamului românesc. Conservatismul Bisericii e o binefacere atunci când prezintă o anumită elasticitate, când nu tinde la stabilitatea absolută.[3] Aceasta din motivul, că viaţa religioasă e şi clocot sufletesc, vibrare care-şi primeşte expresia de multe ori vertiginos, cauzând schimbări mai ales în mediul social pe care transformându-l „favorizează fuziunea sentimentelor morale cele mai înalte şi devine astfel un factor esenţial al progresului".[4]

Conveţuirea acestor doi factori: a conservatismului şi a inovaţiei în viaţa religioasă e admisibilă, ba chiar e necesară, pentru evitarea extremelor, unul ca deţinător al comorilor tradiţionale şi îndrumător al prezentului uşor captat pentru orice noutăţi — şi unul ca mijloc de încadrare a sen-

---

[1] N. Crainic: Mai multă acţiune creştină, în ziarul Calendarul din 1 Maiu 1933.

[2] N. Crainic: Art. cit.

[3] Em. Vasilescu: Conservatism şi inovaţie în viaţa religioasă, în Calendarul, 4 Sept. 1933.

[4] Em. Vasilescu art. cit.

timentului religios în alvia actuală, în care trebue să-şi dea roadele. Chestiunea aceasta n'a fost încă pusă la punct din partea oficialităţii bisericeşti, fixându-se cel puţin cu aproximaţie în ce măsură să fie utilizat un element şi în ce măsură celălalt. Indrumările acestea sunt necesare în primul rând pentru cei cari activează în cuprinsul unei enorii, pentrucă enoria e artera capitală a organismului bisericesc. Regenerarea şi primenirea morală trebue începută şi desăvârşită în parohie, dar nu numai prin îndeplinirea obligaţiunilor rituale şi tipiconale din partea preotului, ci adecvat unui plan de pastoraţie bine chibzuit, printr'o strategie misionară, care la sfârşitul vieţii să-ţi umplă ochii de lacrimi de bucurie, având în faţă reformele sănătoase pe cari le-ai realizat. „Cartea de aur" să fie comuna cu toate ameliorările cari i s'au adus, în cari să poată citi orice trecător străduinţele neprecupeţite pe cari le-ai adus tu, preot, care ai avut înainte cuvintele sfântului apostol Pavel din epistola către Romani II 7: „...Viaţă veşnică se va da celorce prin stăruinţă în faptă bună caută mărire, cinste şi nestricăciune". Sau: „La sârguinţă nu pregetaţi; cu Duhul fiţi ferbinţi; pe Domnul slujiţi-l ca robii Lui" (Romani 12, 11).

Intrucât în oricare enorie rolul de căpetenie în promovarea progresului moral îl deţine preotul, o bună parte dintre lipsurile duhovniceşti, culturale şi sociale i se datoresc lui.

Misionarul francez W. Monod într'o conferinţă ţinută la Marsilia defineşte pe preot în felul următor: „un ucenic a lui Hristos, credincios unei chemări venite de sus şi slujitor consacrat de Biserică al împărăţiei lui Dumnezeu". De aici desprinde întreitul aspect al preoţiei şi prestaţiunile legate de fiecare aspect în parte.

Preotul este în primul rând un om pentru care experienţa creştină constitue realitatea fundamentală în domeniul religios şi în această postură ca om al lui Dumnezeu se închină.

In al doilea rând e un om a cărui activitate se desfăşoară într'o parohie şi în această calitate de om: iubeşte.

In al treilea rând este un om pentru care însăşi Biserica este subordonată împărăţiei lui Dumnezeu şi în această calitate de misionar al împărăţiei lui Dumnezeu preotul luptă.[1]

[1] N. Colan: La luptă dreaptă, pag. 39.

Luând pe rând fiecare aspect al preoţiei, să încercăm a desprinde întrelăsările cari au adus un seceriş sărac, neţinând seamă de îndatoririle enunţate mai sus.

I. In calitate de om a lui Dumnezeu care trebue să se închine, adică să întruchipeze maximum de adoraţiune faţă de Ziditorul, preotul trebuie să ştie a medita şi a se ruga, dar nu oricum, ci rugăciunea să fie expresia convingerilor lui profund creştineşti, să nu tradeze fariseism care şi aşa iese la iveală în viaţa de toate zilele şi-i demască conţinutul sufletesc, astfel că nu prin eşec e pierderea încrederii din partea poporului. Congruenţa între calitatea preotului de liturghisitor, de administrator al tainelor, de săvârşitor al diferitelor servicii ocazionale şi cea de om aparte trebuie să fie perfectă. Consecvenţa trebuie să-i fie norma de căpetenie în orice împrejurare a vieţii.

Inclin să cred, că dacă astăzi întâlnim — pe a locuri — o atmosferă neprielnică pentru slujitorii altarului acest fapt se datoreşte lipsei de sinceritate cu care se slujeşte cauza creştină. Şi iată de ce: admosfera din biserică nu se resfrânge şi în afară, pentrucă slujitorul face abstracţie în viaţa socială de misiunea lui duhovnicească, uitând că este un om deosebit, al cărui mandat de evanghelizare nu poate fi bagatelizat ca oricare altul. Dacă astăzi creştinul a abandonat unele practici de imperioasă necesitate cum sunt: rugăciunea, postul, milostenia, îndeplinirea poruncilor ş. a., cauza rezidă în faptul că nu le practică suficient nici propovăduitorul lor. Se găsesc şi azi cazuri similare cu cel din parabola samarineanului milostiv şi atunci ne întrebăm nu cumva istoria se repetă, iar epoca pe care o trăim e corespondentul epocii de atunci?

Târguielile pe chestiunea stolelor, a plăţii diferitelor servicii religioase, i-au atras preotului în multe cazuri diferite calificative şi l-au situat în rândul funcţionarilor de rând. In sufletul poporului nostru e sădită convingerea că preotul nu-şi îndeplineşte cerinţele de ordin duhovnicesc decât după stabilirea unei remuneraţii în prealabil şi aceasta depăşeşte cu mult valoarea prestaţiunii efectuate.

La acest capitol putem înseria şi iniţierea care trebue făcută, începând cu şcoala primară, în tainele învăţăturii creştine. Legea a impus preotului să catehizeze în şcoala

primară, deci a consfinţit un drept al lui, inerent misiunii pe care o are. Mai e necesar ca să se determine metodele psihologice, cari trebue utilizate pentru educaţia şi instrucţia religioasă a cetăţeanului de mâine.

Copilul se naşte cu virtualităţi, cari ajung gradul eficienţei numai într'o atmosferă prielnică. La aceasta năzuieşte educaţia de a creia mediul optim de desvoltare al aptitudinilor native. Aceste trebuinţe, încrustate în fiinţa noastră psiho-fizică trebue canalizate într'o anumită direcţie şi trebue conturate din bună vreme. Intre acestea e şi trebuinţa religioasă, care se cere canalizată în direcţia formării caracterului moral.

Această operă e necesar să fie începută din frageda copilărie şi ocaziile cele mai nimerite sunt şcoala primară şi cultul divin. Dacă preotul va şti să folosească aceste mijloace, continuând persistent pastoraţia chibzuită cu enoriaşii, satul pe care-l păstoreşte va avea caractere tari şi iniţiativele de ordin obştesc îşi vor găsi traducerea faptică prin chiar aceste caractere.

Incontestabil că o atare operă necesită stăruinţe necontenite în întreg decursul vieţii de păstor; dar la sfârşit preotul va avea satisfacţia că sufletele încredinţate lui spre oblăduire au fost îndrumate către ţinta supremă şi va putea zice: „M'am luptat lupta cea bună; am ajuns la capătul drumului; am păzit credinţa" (II Timotei IV, 7).

Dacă până acum nu s'a putut creia din frageda copilărie această comuniune între enoriaş şi păstor din diferite motive: învăţământul a fost în mâna învăţătorului, lipsa de cunoştinţe psihologice etc. . azi se poate încerca cu sorţi siguri de izbândă.

Un moment însemnat căruia nu i s'a dat importanţa cuvenită din partea preotului e Taina sf. Mărturisiri. Sf. Taină se dă uneori cu prea multă uşurinţă, după un şablon general, fără a se ţine seamă de individualitatea credincioşilor, iar altădată criteriile după cari se dau epitimiile sunt arbitrare, încărcându-l de multe ori pe credincios cu obligaţii formidabile, cari îl fac să fugă de această Taină şi de săvârşitorul ei.

Preotul în scaunul Mărturisirii trebue să fie lumină care arde, arde de dorinţa fierbinte de a descoperi cele mai

ascunse chinuri şi de a găsi cele mai eficace remedii pentru asanarea lor. Sunt şi aici tradiţii şi uzanţe locale, cari prejudiciază importanţa şi nimbul acestei sfinte taine. (Ating principial această chestiune, fiind foarte amplă şi necesitând o desvoltare mare în ce priveşte tratarea ei).

II. Ca om a cărui activitate bisericească se desfăşoară într'o parohie, preotul am spus că trebue să iubească, adică să fie nu numai crainicul acestei virtuţi, ci practicantul ei până în cele mai mici gesturi. „Iubirea e cea mai sigură armă pentru cucerirea lumii"[1] întru Hristos care a zis: „Intru aceasta vă veţi vădi că sunteţi ucenicii mei, de veţi avea dragoste între voi".

In virtutea mandatului pastoral, preotul trebue să iubească comuna încredinţată lui spre păstorire, precum şi pe enoriaşii cari o alcătuesc. El trebue să fie un factor de conciliere a diferendelor cari survin între aceştia.

Ceeace îl îndepărtează şi-l absoarbe pe preot dela manifestarea fără rezervă a iubirii creştine în multe cazuri, e idolul numit politică. Pasiunile politice subjugă orice activitate intelectuală, punând deasupra valorilor morale posesiunea avantagiilor imediate. Cu un cuvânt cei frământaţi de aceste pasiuni şi-au părăsit poziţia lor cea sănătoasă şi au comis un act de trădare faţă de valorile morale, dupăcum se exprimă scriitorul cu reputaţie Julien Benda în cartea „Trădarea clericilor" pag. 195.

Aşa cum se interpretează azi politica este absolut incompatibilă cu misiunea preoţească şi trebue părăsită fără întârziere; ura dela un partid la celălalt nu cunoaşte pardon nici în faţa problemelor mari, aşa că dacă se întâmplă să fie numai două fracţiuni politice într'o comună şi dintr'una să facă parte şi preotul, abisul comunei e săpat.

E absolut necesară participarea noastră la şedinţele consiliului comunal sau la alte întruniri cari privesc bunul mers al comunei, dar nu ca mandatarii unui partid, ci ca „păstorul cel bun care sufletul şi-l pune pentru oile sale" (Ioan 10, 17), nu numai pentru unele, ci pentru toate. Chemarea preotului e de a se suprapune intereselor mărunte şi în orice împrejurare „să aprindă darul lui Dumnezeu" (II Timotei 1, 6) — adică să vădească în orice împrejurare

[1] N. Colan op. cit. pag. 40.

rolul său înalt de împăciuitor şi sârguitor al împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ.

Iubirea faţă de comună trebuie arătată în orice împrejurare. Diferitele epidemii de cari e bântuită comuna adeseori sunt prilejuri de infiripare şi cimentare a legăturilor dintre preot şi credincioşi. Frica de boală — chiar şi dupăce a luat măsurile de precauţiune, — nu trebuie să-l imobilizeze şi să-l reţină dela îndatoririle imperioase pe cari le are faţă de durerile enoriaşilor. Un exemplu de adevărat apostol îl găsim în romanul „In slujba adevărată" de N. Potapenko. Chiril lucrează cu atâta devotament în numele credinţei creştine, încât nici în momentul când i se ia soţia şi copilul, nu renunţă la ţinta lui supremă de a duce pe soţ la însănătoşarea trupească şi sufletească. Zelul lui în împrejurări nefaste materiale a dus pe drumuri sfinte sufletele încredinţate lui şi n'a desminţit cuvintele Sf. Apostol Pavel care zice: „nu fii nebăgător de seamă de darul ce este întru tine, care ţi s'a dat prin proorocie, cu punerea mâinilor preoţiei" (I Timotei 4, 15).

Să nu mai vorbim de iubirea de adevăr, dreptate etc... cari trebue să călăuzească paşii preotului. Dacă virtutea iubirii nu face parte integrantă din fiinţa preotului, raporturile lui cu credincioşii nu pot fi decât reci.

III. In calitate de misionar al împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ, preotul trebue să lupte.

Lupta pe care o duce preotul este purtată pentru a întrona împărăţia lui Dumnezeu pe pământ. In postura de luptător, preotul nu trebuie să uzeze de violenţă, ci să lupte ca un ostaş a lui Hristos, eroismul lui, asemănându-se celui paulin.

Activitatea pe această lature trebue să şi-o eternizeze în operele de asistenţă socială. In general Biserica în această direcţie activează mai puţin. In momentele actuale cred că acesta ar fi terenul cel mai prielnic, unde s'ar putea validita Biserica şi şi-ar putea asigura primatul care i se cuvine. Pe acest teren iubirea de care vorbiam trebuie să-şi dea roadele.

Niciodată mizeria şi deprimarea n'a colindat aşa de frecvent casele oamenilor ca azi. Lumea care îndură lipsuri suspină după ajutorul iubirii omeneşti. Intrucât Biserica este o instituţie dinamică, ea nu trebue să uite pe cei apăsaţi

de năcazuri. Parohia prin conducătorul ei are un rol covârşitor în funcţia aceasta morală-socială. Sugestiile dlui prof. N. Crainic, de a se purta o evidenţă a nenorociţilor din parohie şi de a se înjgheba o organizaţie de ajutor efectiv, o cred cât se poate de bună. Ba mai mult, domnia sa propune chiar un pomelnic al nenorociţilor din parohie, care să fie citit la sf. Liturghie, iar în tinda bisericii să se depună alimente, haine etc... pentru ajutorarea celor lipsiţi, reînoindu-se astfel creştinismul activ din primele veacuri.[1]

Soluţionată odată această problemă a mizeriei, opera de culturalizare se va putea inaugura şi desăvârşi cu mai multă uşurinţă, iar ingerinţele sectare, subversive şi destructive nu-şi vor găsi teren favorabil în sufletele celor pe cari îi păstoreşti. Comunicarea sufletească dintre păstor şi păstoriţi va rămâne neînfrântă în faţa oricăror lovituri cari s'ar ivi.

In concluzie am putea să spunem următoarele: insuccesele de ordin pastoral, lipsa de coeziune şi slăbirea raporturilor dintre păstor şi credincioşi se datoresc:

1. Incongruenţei dintre cuvântul propovăduit şi purtarea în viaţa socială. 2. Târguelilor pe chestia stolelor şi a altor venite. 3. Bagatelizării anumitor servicii religioase; ele nu vădesc o trăire religioasă, ci uneori se fac mecanic şi nu sunt folosite anumite momente de cult cu chibzuinţă şi prudenţă pastorală. 4. Absenţei supremei virtuţi: a iubirii atât pentru preoţie, cât şi pentru comună cât şi pentru enoriaşi. 5. Politicei. 6. Nesocotirii îndatoririi celei mai fireşti de a săvârşi mila trupească şi sufletească (asistenţa socială).

Mijloacele de îndreptare s'au schiţat în parte, iar cele cari au fost întrelăsate şi le poate însuşi oricine din epistolele pastorale ale Sf. apostol Pavel, unde se găsesc în sâmbure toate directivele preţioase pentru o pastoraţie desăvârşită.

Pr. IOAN BUNEA—NĂSĂUD.

---

[1] Vezi Calendarul din 22 Februarie 1932.

II. MISTICISMUL LUI SOLOVIEFF

de Preotul Dr. NICOLAE TERCHILĂ

O lucrare de căpetenie a acestui profund cugetător [1] este intitulată: „Bazele spirituale ale vieții" din ale cărei pagini ni se destăinuește misticismul său. In acest op vorbește către noi Solovieff — misticul — care constată existența răului și a stricăciunii în lume căutând izbăvirea din acest rău, fără a mai inzista asupra explicării originei lui și a lumii. — In celece urmează voi căuta să expun cât se poate de temeinic ideile principale cuprinse în această carte, încercând apoi o caracterisare a misticismului său.

Izbăvirea din urâciunea păcatului, opera mântuirii — zice Solovieff — o săvârșește religia. Ea are scopul să „înoiască și să sfințească viața noastră împreunându-o pe aceasta cu viața dumnezeească.[2] Dar înoirea vieții nu se poate face fără colaborarea noastră, pentrucă religia este o operă dumnezeească. Această colaborare este determinată de însăși esența religiei cuprinsă în menirea ei de a îndrepta firea noastră cea stricată. „Noi ne ridicăm împotriva lui Dumnezeu, ne ținem departe de aproapele nostru și suntem supuși cărnii. Iar viața adevărată pretinde tocmai contrariul, anume supunerea de bună voie lui Dumnezeu, bunăînțelegere cu semenii și stăpânirea naturii.[3] Aici află Solovieff cele trei condiții esențiale pentru o viață religioasă izbăvitoare. „Rugăciune, milostenie și post — din aceste trei lucrări constă orice religie personală, individuală".[4] Cu Dumnezeu te împreuni prin rugăciune, la armonie cu semenii ajungi prin milostenie, iar stăpân asupra naturii ajungi prin înfrânare.

Dar omul nu trăiește numai o viață personală individuală ci și una colectivă, universală, pentrucă el trăiește în lume, în univers. Viața colectivă este posibilă însă numai prin armonie. Ori, la prima vedere constatăm tocmai contrarul. In lume stăpânește disarmonie, răutate. Principiul înspăimântător: „Homo homini lupus" pare a fi general și inevitabil.

---

[1] Vezi: „Rev. Teol." Nr. 3—4 din 1935.

[2] Vlad. Solovieff: c. c. „Ausgewählte Werke". Aus dem Russischen von Harry Köhler. 4. Bd. Stuttgart. 1922. vol. I, pg. 3.

[3] Ibid. pg. 3. [4] Ibid. pg. 4.

Acest pesimism al filosofiei europene formează numai un fond întunecat, ca pe el să apară în deplină splendoare optimismul creştinului ideal al lui Vlad. Solovieff, care crede şi ştie, care trăieşte în ştiinţa alimentată de credinţă, că rostul lumii şi al vieţii nu poate fi răul: „Rostul lumii este pacea, armonia şi bunăînţelegerea. Suprema fericire devine realitate atunci, când toţi sunt uniţi într'o voinţă atotcuprinzătoare, când toţi se împreună în jurul unei ţinte comune".[1] Tendinţa conştientă sau inconştientă spre unitate se descopere ochiului deschis şi minţii luminate pretutindenea în cosmos şi în lumea abstractă a cugetării „adevărul lumii zace în unitatea mehanismului cosmic zice naturalistul, iar filosoful abstract află adevărul lumii în legătura unitară, logică, ce îmbrăţişează întregul univers. Adevărul desăvârşit al lumii în unitatea sa vie zace în trupul lui Dumnezeu plin de Duhul vieţii".[2]

Această unitate nu este numai o idee abstractă, ci o forţă personală, care ni se descopere în Hristos Dumnezeu-omul. „In El trăieşte întreaga plenitudine a dumnezeirii în trup".[3] Dumnezeu devine realitate pentru om numai în Isus Hristos, care nu rămâne o figură istorică în concepţia lui Solovieff, ci pătrunde în mod real — mistic întreaga viaţă prin biserică. — In învăţătura lui despre biserică se evidenţiază foarte bine realismul mistic, care planează asupra întregei cugetări religioase ruseşti. „Biserica în sine prezintă în adevărata sa fiinţă realitatea divină a lui Hristos pe pământ. Dar în persoana lui Hristos divinitatea s'a împreunat atât cu principiul uman, cât şi cu cel natural. Această împreunare alor trei elemente, care s'a săvârşit odată în omul spiritual Isus Hristos se va generaliza în omenirea spiritualizată prin el.[4] Elementul divin reprezentat de biserică, elementul uman, reprezentat de stat şi elementul natural reprezentat de popor au să se unească odată într'o desăvârşită armonie. Bazat pe această convingere îşi formează Solovieff înalta sa părere despre rostul într'adevăr divin al bisericii pe pământ când zice: „Biserica trebue să sfinţească şi să transforme prin statul creştin întreaga viaţă a poporului şi a societăţii pe pământ".[5]

Răpit de aripile idealismului său, cu desăvârşită încredere în biruinţa adevărului şi a binelui indică drumul ce duce pe om la această „sfinţire" şi „transformare" a vieţii prin porunca: „Roagă-te lui Dumnezeu, ajută semenilor, stăpâneşte-ţi natura, intră în comuni-

---

[1] Ibid. pg. 4. [2] Ibid. pg. 5. [3] Ibid. pg. 5.
[4] Ibid. pg. 6. [5] Ibid. pg. 6.

tate internă cu Dumnezeu omul Hristos, recunoaşte prezenţa lui în biserică... pentruca să se impreune cerul cu pământul".[1]

In această „Predoslovie" se desfăşoară, în trăsături mari în faţa ochilor noştri, ideia fundamentală a cugetării lui mistice-religioase. Mântuirea adusă de Hristos este prisma, prin care acest îndrăsneţ şi profund cugetător mistic vede întreaga realitate, cea imanentă şi cea transcendentă şi rezoalvă cu un optimism netulburat toate problemele ei paradoxale, contopindu-le acestea în Unitatea atotcuprinzătoare.

După „Predoslovie" această carte se împarte în două părţi mari. In partea primă, prin o frumoasă dar profundă meditaţie, ne introduce autorul în concepţia sa despre Dumnezeu „care este Bunul adevărat, adecă fiinţa care prin sine însaşi posedă plenitudinea binelui şi este izvorul harului".[2]

In căutarea acestei definiţii a noţiunii de Dumnezeu încearcă să dovedească Solovieff, că în filosofia lui religioasă raţiunea şi credinţa nu sunt duşmani neîmpăcaţi, ci dimpotrivă sunt două surori cari se iubesc, tatăl lor este Adevărul, şi întinzându-şi mână de ajutor aceste două puteri ale sufletului, omul va ajunge la scopul său suprem, la Dumnezeu.

Despre acest Dumnezeu învaţă Solovieff — asemenea misticului german Meister Eckehart, că El nu vrea să fie o realitate externă, care ni se impune cu de-a sila. Dumnezeu este un adevăr intern care ne obligă moraliceşte să-L recunoaştem de bună voie. A crede în Dumnezeu este datorinţa noastră morală. Omul nu este silit să-şi îndeplinească obligaţiunile sale morale, dar dacă nu face acest lucru îşi pierde demnitatea sa morală.

Ca un profund psiholog, asemenea Apostolului Pavel, bazându-se pe cuvintele acestuia,[2] dovedeşte neputinţa moralei intelectualiste zicând: „Cunoaşterea datorinţei morale smulge pe om din vâltoarea vieţii naturale lăsându-l singur şi fără ajutor. Conştiinţa noastră judecă natura, deosebeşte binele de rău, dar nu dă puterea de a schimba, a îmbunătăţi natura, a asigura binelui biruinţa şi a

[1] Ibid. pg. 7.

[2] Meister Eckehart Schriften und Predigten aus dem Mittel hoch deutschen übersetzt und herausgegeben von Hermann Büttler. 2 Vol. Iena 1919. vol. I pg. 51. „Darum ist die ganze Schrift geschrichen, darum ist die ganze Welt geschaffen, damit Gott in der Seele geboren werde und die Seele wiederum in Gott" (pag. 51).

[3] Ap. Pavel: Rom. Cap. IV, 15; V, 13; VII, 9—11; VII, 7—8; VII, 14, 23, 25.

învinge răul".[1] Pentru schimbarea şi îmbunătăţirea firii noastre stricate, care schimbare şi îmbunătăţire o caută raţiunea şi conştiinţa dar nu o pot da, se cere existenţa unei alte realităţi, capabile de a săvârşi această operă. Această realitate este Dumnezeu, izvorul harului. Dela el primeşte omul viaţa cea nouă, care stă deasupra firii noastre celei rele. In acest loc Solovieff se ridică deasupra lui Kant, află principiul „raţiunii practice" neputincios şi ne pune în faţa alternativei: sau renunţăm cu desăvârşire la acest bun, sau admitem că el există independent de firea şi raţiunea noastră, pentrucă: „Firea noastră în sine nu este bună, iar legea morală a raţiunii noastre, deşi bună, dar nu este capabilă să ne dea în realitate bunul".[2] Astfel ajunge el la creştineasca şi logica concluzie că „a crede în Dumnezeu înseamnă a admite că bunul, pe care-l mărturiseşte conştiinţa noastră, pe care-l căutăm în viaţa noastră, dar pe care nu ni-l poate da nici natura, nici raţiunea noastră, că acest bun totuşi există".[3] Toată viaţa noastră are un rost numai prin credinţa în „Bunul real", sau în „Bunul ca adevăr".

1. DESPRE RUGĂCIUNE

Prin această credinţă se descopere sufletului nostru o voinţă nouă care voieşte binele, îl posedă şi poate împărtăşi puterea lui. Cu această nouă voinţă ne unim prin rugăciune. Sufletul are facultatea feciorelnică de a deveni mama roditoare a unei vieţi noui şi fericite. Ca această facultate să nu rămână sterilă, ci să-şi ajungă scopul său, ea se va devota Părintelui acestei vieţi noi. Devotându-se Lui în credinţă se împreună cu El în rugăciune. Acest Părinte poate fi numit de noi „ceresc" numai dacă părăsim viaţa păcătoasă cu urmările ei pentrucă „Părintele ceresc nu este Tatăl slăbiciunii, al păcatului şi al morţii" ci în El este tot binele în formă desăvârşită. Părintele ceresc este izvorul harului. Harul ne duce la Dumnezeu, dar noi să nu lucrăm împotriva lui ci să fim totdeauna gata a-L primi de bună voie.[4] Ideea aceasta ocupă un loc principal în cugetarea lui Meister Eckehart şi o întâlnim aici foarte des în forme diferite, ca o condiţie esenţială pentru împreunarea cu Dumnezeu.[5] In această dorinţă a omului, de a-şi uni voinţa sa liberă cu voinţa lui

[1] Solovieff, o. c. vol. I pag. 16.
[2] Ibid. pag. 17. [3] Ibid. pag. 20. [4] Ibid. pag. 63.
[5] Meister Eckehart: O. C. vol. I. pag. 64, 132, 137 etc. „Denn venn Er auch allmächtig ist, so kann er doch nur wirken, soweit Er Bereitschaft vorfindet" (pg. 64).

Dumnezeu, află Solovieff în spiritul mistic al lui Meister Eckehart — esenţa rugăciunii, deoarece într'aceasta lucrează Dumnezeu întru noi şi noi în Dumnezeu.

„Dorinţa noastră de a ne uni cu Dumnezeu din voie liberă" este, am putea zice, ideia conducătoare, după care se orientează Solovieff în tâlcuirea celei mai frumoase rugăciuni, care este „Tatăl nostru". A aparţinea lui Dumnezeu de bună voie înseamnă stăpânirea lui Dumnezeu în noi, înseamnă credinţa într'o biruinţă a lui Dumnezeu în lume, înseamnă dorinţa fierbinte, ca toată făptura să se împreune de bună voie cu voia lui Dumnezeu, care cuprinde în sine toată bunătatea pentru toţi.

Din această idee pornind se lămureşte înalta concepţie a lui Solovieff despre fiinţa omenească şi despre atitudinea noastră faţă de recerinţele firii. El combate cele două extremităţi: îngâmfarea unei spiritualităţi greşite şi josnice unui materialism practic.[1] Nevoile firii să nu le despreţuieşti cu desăvârşire, nici să te supui lor orbeşte. In sensul acesta susţine el că cererea: „Pânea noastră cea de toate zilele" înseamnă tot ce reclamă firea noastră în orice moment. Aici nu se separă exigenţele naturii spirituale de ale celei naturale şi în realitate ele sunt inseparabile la noi, fiinţe animalice pline de duh, fiinţe spirituale întrupate în trup".[2] Prin această cerere sfinţim viaţa noastră cea după timp, împreunând-o şi aceasta cu voia lui Dumnezeu. Pentrucă răul nu zace în plăcerile trupeşti, ci în pofta sufletului de a se uni cu cel rău, prin care omul devine rob al cărnii. Mulţumirea poftelor trupeşti devine scop în sine, separându-se astfel viaţa trupească de cea dumnezeească. In această desbinare a vieţii naturale de cea dumnezeească — în această desbinare săvârşită prin pofta sufletului se află răul propriu zis şi păcatul cărnii. Dumnezeu ca ţintă necondiţionată este principiul determinant al vieţii noastre.

In cererea pentru pânea cea de toate zilele acţiunea momentană a voinţei omeneşti trece pe planul veşnic al acţiunii divine, viaţa cea de toate zilele, viaţa prezentă se îndrumă spre Dumnezeu şi se împreună cu El supunând voinţei supreme toate tendinţele josnice şi credinţele naturii sensuale prin hotărâre liberă. Solovieff nu consideră materia ca principiu al răului în sensul dualismului oriental foarte înrădăcinat în creştinism, în special în monahism, ci el o apreciază aceasta în spiritul creştinismului ideal, văzând în materie şi în viaţa materială „un mijloc şi o condiţie necesară pentruca să

---

[1] Solovieff o. c. pg. 27.

[2] Ibid. pg. 28.

se împlinească voinţa lui Dumnezeu prin noi şi ca să putem servi opera lui Dumnezeu pe pământ".

In cererea: „Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri" se ocupă Solovieff de cauza răului,[1] în noi, care cauză este firea noastră cea stricată în urma păcatului strămoşesc. Răul, după părerea lui Solovieff, este desbinare, separare; iar binele este împreunarea tuturor cu Dumnezeu cel unu şi nedespărţit. Iată cum se produce desbinarea, sau răul. In adâncurile fiinţei noastre, în tainiţele sufletului, adesea fără ştirea noastră se ascunde puterea păcatului, o putere întunecoasă, nebună şi rea şi lucrează acolo în mod tainic, întunecă ochii sufletului, ca să nu mai vadă adevăratul raport al lucrurilor, produce desbinare şi distruge orice legătură întru noi şi lumea lui Dumnezeu. Din desbinare şi izolare rezultă opunere, contrazicere precum şi tendinţa de oprimare şi distrugere. Dacă acţiunea acestei puteri rele constă în desbinare internă, ea nu poate fi combătută decât prin o împreunare internă a tuturor cu Dumnezeu, atotţiitorul, întru care nu există desbinare, în care se află dintru începuturi — rostul universului, Logosul, care este iubirea.

Impreunându-ne prin credinţă cu principiul binelui ne vom putea elibera de puterea principiului păcatului. Recunoscând voia lui Dumnezeu încetăm de a mai fi robii păcatului. Aici face Solovieff justificarea liberului arbitru pe temelia unei concepţii creştineşti.[2] Câtă vreme avem numai voinţa noastră, n'avem nici o voinţă, nu suntem liberi. Voinţa noastră — prin moştenire din naştere — este sub stăpânirea naturii stricate, a păcatului înnăscut. Ea este proprietatea principiului răului. Prin urmare nu suntem liberi şi posibilitatea eliberării se află numai într'o putere, care ne împreună cu acela, care pentru noi încă nu formează o realitate sensibilă. Această putere este credinţa.

Prin credinţă recunoaştem un alt principiu în afară de firea noastră cea supusă păcatului. Cu ajutorul credinţei acţionăm dintr'un alt principiu, căruia ne supunem noi înşine şi în această supunere benevolă devenim părtaşi ai libertăţii.

Numai prin credinţa în Dumnezeul cel nevăzut se afirmă voinţa noastră ca voinţă adevărată, ca principiu liber, liber de el însuşi, de starea lui faptică. Noi ne naştem numai cu posibilitatea unei libertăţi. Libertatea adevărată o ajungem numai atunci, când peste

[1] Ibid. pag. 31 secv.
[2] Ibid. pag. 33 secv.

voinţa noastră naturală, începem a voi aşa cum voieşte Dumnezeu, împreunându-ne prin credinţă cu Dumnezeu, izvorul binelui, vom putea rezista şi în faţa ispitei.

2. DESPRE JERTFĂ ŞI FAPTELE MILOSTENIEI

Ideea mare, care stăpâneşte întreaga cugetare religioasă a lui Solovieff, care este „împreunarea ceriului cu pământul", „împreunarea omului cu Dumnezeu", sau întrebuinţând terminologia misticului german Nicolae Cusanul „coincidenţia oppositorum" se cristalizează tot mai frumos în cele ce spune autorul despre jertfă şi milostenie. Pornind din această idee lămureşte Solovieff noţiunea de jertfă şi milostenie. Impreunarea cerului cu pământul, legătura omului cu Dumnezeu, religia se întemeiază totdeauna pe jertfă, întrucât credinciosul totdeauna se dă, se jertfeşte obiectului credinţei sale. Natura jertfei însă este foarte diferită, dupăcum omul se cunoaşte pe sine şi pe Dumnezeul său. In această cunoaştere deosebeşte Solovieff trei stadii. In stadiul prim cunoaşte omul numai fiinţa sa fizică, astfel îi apare şi Dumnezeu în această formă, numai ca fiinţă mai puternică, numai ca forţă înspăimântătoare. Dar o legătură morală cu o asemenea fiinţă este imposibilă. În faţa acesteia nu va prezenta omul, nu-i va da fiinţa sa intimă, nu-i va da ei ceeace el este. El va da acesteia forţe externe, fizice, viaţa lui externă fizică, îi va jertfi copii (în Phoenicia), sclavi sau chiar pe sine. Omul fizic trăieşte în afară de Dumnezeu, se teme de El ca de o forţă nimicitoare, care cere jertfă. Astfel este primul sentiment religios — frica ce nu naşte zei, ci care este provocată de zei, atâta vreme, cât omul nu trăieşte în Dumnezeu, ci rămâne rob al pământului, al patimilor trupeşti. In stadiul al doilea omul îşi ridică privirea dela pământ spre ceruri şi admiră divinitatea în geniala clădire a cosmosului. Divinitatea apare acum ca idee luminoasă, ca inteligenţă supremă. Focul lui Moloh şi groasnica jertfă de om dispare şi în locul ei intră contemplarea paşnică a frumseţii şi armoniei cosmice, care transformă frica în admirare şi respect, iar jertfele sângeroase ale sinucigaşilor lor şi ucigaşilor sunt înlocuite cu o pură contemplaţie şi asceză.

In stadiul al treilea se transformă sentimentul religios, din frică şi respect în iubire, puterea dumnezeească se descopere în duhul dragostei, iar cultul divin este o jertfă cu duhul şi o împreunare liberă a voinţei omeneşti cu voinţa lui Dumnezeu în rugăciune.

Porunca acestei legături noui este porunca iubirii, care primeşte o formă concretă în faptele milosteniei. Milostenia este o legătură pur morală cu deaproapele aşa precum rugăciunea este o legătură pur morală cu Dumnezeu. Cuvintele Mântuitorului „Milă voiesc, iar nu jertfă“ dau o nouă directivă vieţii religioase. Concepţia egoistă extinsă şi asupra lui Dumnezeu se schimbă acum prin suflarea duhului celui nou al dragostei. Dumnezeul iubirii nu vrea să trăiască pe socoteala omului, din jertfele lui, pe cari le aduce lui Dumnezeu, ca acesta să i le restitue „Cu vârf şi îndesat“. El vrea „milă, iar nu jertfă“, adecă el nu aşteaptă dela oameni ceeace ei îi dau Lui, ci aşteaptă dela ei ceeace El le dă lor. Impreunându-se voinţa omului cu a lui Dumnezeu, voinţa omului va fi direcţionată de voinţa lui Dumnezeu manifestată în cuvintele: „Milă voiesc, iar nu jertfă“, în faptele lui omul va îndeplini voia lui Dumnezeu, cum cere în rugăciune: „Facă-se voia Ta“, el nu va lua dela semenul său, ci va da din ale sale acestuia. Omul care s'a împreunat cu Dumnezeu se va purta dumnezeeşte, cu semenii săi. Dumnezeu dă oamenilor mai mult decât primeşte dela ei, aşa va face şi omul cu semenii săi.

Acest principiu moral al milosteniei primeşte un caracter universal în cugetarea lui Solovieff îmbrăţişând problema vieţii sociale, politice şi economice. Principiul asistenţei sociale sau al faptelor de milostenie este o mai înaltă desvoltare a vieţii sociale“.[1] Societatea omenească ce s'a început prin stăpânirea forţei şi după aceea a stat sub stăpânirea legii, trebue să ajungă sub o stăpânire, în care faptele milosteniei să fie conducătoare. Sub conducerea forţei, cei slabi sunt jertfa celor tari. Stăpânirea legii nu cunoaşte nici slabi, nici tari, lasă în sarcina fiecăruia de a se apăra în anumite margini şi nu se interesează de nimeni înafară de aceste margini: aşa că în realitate stăpânirea legii este identică cu aceea a forţei. Insă sub stăpânirea condusă de faptele milosteniei, cei tari şi bogaţi se jertfesc de bună voie pentru cei slabi şi-şi păstrează demnitatea morală ridicându-se deasupra samavolniciei puterii brutale şi a indiferenţei legii rigide, conducându-se după principiul vieţii interne spirituale. Judecând din acest punct de vedere viaţa economică şi politică în statul modern, Solovieff condamnă atât capitalismul, cât şi duşmanul acestuia, socialismul care în forma lor de azi numai după principiul creştinesc al milei nu se conduc şi subminează astfel temelia s

[1] Ibid. pag. 53 secv.

creştinesc. In adevăratul stat creştinesc trebue să stăpânească ordinea morală a harului intemeiată pe duhul dragostei creştineşti.

3. DESPRE POST

Universalismul lui Solovieff nu rămâne numai în domeniul vieţii omeneşti supunând, precum am văzut, toate formele ei, legii morale creştine. Ele se extinde şi asupra lumii externe, asupra întregului cosmos, pentrucă „Lumea toată întru cel rău zace". Noi suntem vinovaţi faţă de toată făptura, care trăeşte în chinuri până azi pentru păcatele noastre. Făcându-ne unelte ale harului divin, suntem obligaţi a transmite lucrarea acestui har asupra făptuirii întregi — pentrucă puterii dumnezeeşti-omeneşti nu i se pot pune margini. Precum Dumnezeu s'a făcut om şi a mântuit neamul omenesc, aşa omenirea împreună cu Dumnezeu trebue să izbăvească întreaga natură. Căci precum omenirea în chipul bisericii este trupul viu al lui Hristos, aşa întreaga lume naturală trebue să fie trupul viu al omenirii renăscute.[1]

Această lucrare izbăvitoare este universală, ea are un caracter cosmic-istoric dar şi personal, în care toată făptura îşi are numirea sa. Cum va colabora omul la opera de mântuire? Răul a pătruns în lume şi în sufletul omului îndepărtându-se acesta dela Dumnezeu. Sufletul n'a voit să rămână în stăpânirea lui Dumnezeu şi din acest motiv şi-a perdut şi el stăpânirea asupra trupului propriu şi asupra cosmosului. Astfel trupul se opune sufletului, iar sufletul se opune lui Dumnezeu, şi în loc să se unească cu izvorul tuturor lucrurilor, se desbină de acesta şi vrând să fie el izvorul lucrurilor, devine cauza păcatului, a slăbiciunii şi a morţii.

Astfel ajungem iarăş la idea fundamentală a cugetării religioase a lui Solovieff care vede binele în împreunarea cu Dumnezeu, care împreunare are să fie universală îmbrăţişând toată făptura; iar răul în care zace lumea îl deduce din desbinare, din depărtare dela Dumnezeu. Şi precum a explicat rostul rugăciunii şi al milosteniei pornind din această idee, tot aşa explică şi rostul acestui al treilea principiu fundamental al religiei personale, care este postul.

Solovieff ne descopere sufletul său bogat prin o profundă intuiţie a divinităţii atunci, când ne arată, ce dobândeşte sufletul împreunat cu Dumnezeu şi cât de mult pierde celce se depărtează

[1] Ibid. pag. 61 secv.

dela izvorul bunătăților spirituale, asemănându-se în acest punct cu Meister Eckehart.[1]

Dumnezeu, în care se află unitatea și armonia desăvârșită, este suprema voință pentru voința noastră, adevărul absolut pentru intelectul nostru și frumosul desăvârșit pentru sentimentul nostru. Dumnezeu eşte fericirea supremă întru care se află unitatea şi solidaritatea, Dumnezeu este adevărul atotcuprinzător în care intelectul află toate reprezentările într'o unitate organică; lumea privită în Dumnezeu apare ca un cosmos, ca o frumuseță desăvârșită. Iar sufletul înstrăinat de Dumnezeu cu voința lui caută numai ale sale desbinându-se de toți și izolându-se in dușmănie; intelectul se oprește asupra lucrurilor singuratice, pe cari le izolează pentru a le cunoaște, transformând cosmosul frumos într'o masă amorfă de frânturi lipsită de orce legătură; iar simțurile devin pradă poftelor și patimilor fără de măsură.

Acest desfrâu al sufletului trebue stăvilit prin lucrarea harului, care se împreună cu voința noastră cea bună. Pentru a se realiza această lucrare a harului ni se impune înfrânarea, sau postul în înțelesul cel mai larg al cuvântului. Pentru înfrânarea voinței dela despotism și îngâmfare; și a intelectului dela speculațiunile inutile și dăunătoare, se impune postul spiritual; iar pentru înfrânarea simțurilor dela poftele trupești și desfrânare se impune postul fizic.

Rugăciunea, milostenia și postul sunt cele trei activități ale vieții religioase personale, — cele trei principii fundamentale ale religiei personale. Cine nu se roagă lui Dumnezeu, nu ajută pe semenii săi și nu trăiește întru înfrânare — acela este străin de orce religie, chiar dacă viața lui întreagă ar cugeta, ar vorbi și ar scrie despre lucruri religioase.

Solovieff atribue o importanță extraordinară acestor datorințe religioase, descoperind în ele condiția esențială a creștinismului cele trei virtuți creștinești, anume: în rugăciune credința, în milostenie dragostea și în înfrânare nădejdea.

---

[1] Meister Eckehart: o. c. pag. 137 secv. „Indem sie (die Seele) Gott erkennt, erkennt sie in Gott auch sich selber und alle Dinge, von denen sie sich geschieden hatte, in Wollender weise. Soll ich das höchste Gut, soll ich die ewige Güte erkennen, wo sie in sich selber ist, nicht wo sie nur Stückwerk ist. Soll ich das Wahre erkennen, so muss ich es erkennen, wo es in sich selber ist: in Gott, nicht wo es Stückwerk ist: in den Kreaturen. Gott allein ist das Ganze göttliche Sein".

4. DESPRE CREŞTINISM

Şi toată lumea întru cel rău zace. (I. Ion V 19). Continuând drumul nostru pe firul ideii fundamentale a cugetării religioase a lui Solovieff vedem că acesta consideră ca o condiţie necesară pentru creştinism, desbinarea, înstrăinarea lumii dela Dumnezeu şi ca urmare răul întru care toată lumea zace, aşteptând mântuirea ce avea să vie. Pesimismul lui Schopenhauer cu toată povara lui istovitoare apasă pe acele pagini, pe cari Solovieff descrie răul, în care zace lumea toată. Răul este un fapt care pătrunde toată lumea, pentrucă toată viaţa în natură se naşte din luptă şi din rău, petrece în suferinţă şi în robie şi se încheie în moarte şi în descompunere. Viaţa naturală bazându-se pe egoism este o viaţă întru cel rău, şi legea ei este legea păcatului. Iar legea păcatului atrage cu sine inevitabila răsplată, care este stricăciune şi moarte.

Dar gânditorul nostru nu rămâne în întunericul şi în umbra morţii, nu se pierde în întunericul pesimismului Schopenhauerian, ci cugetul său luminat de razele divinităţii străbate prin întunericul morţii la lumina vieţii care este sf. Evanghelie. Ca şi Meister Eckehart [1] cu o adevărată artă precisează principiile sistemului său şi progresând metodic desvoaltă filosofia religioasă intreţesându-o în interpretarea primelor versete din Evanghelia lui Ioan. „La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu, toate printr'ânsul s'au făcut şi fără de dânsul nimic nu s'a făcut" (Ioan I, 1—3).

Bazându-se pe aceste cuvinte Solovieff îndrăzneşte să afirme, că în pofida răului şi desbinării, în pofida izolării egoiste şi a luptei tuturor contra toate — „pretutindenea se manifestă şi este activ cuvântul (der ewige Sinn alles Seins), care era la început şi care vine din Dumnezeul cel fără de început".[2] Iată cum ajunge el la această concluzie. Esenţa răului este desbinarea şi neînţelegerea. Iar ceeace nu se poate împreuna sau armoniza cu nimic este fără rost, neraţional. Răul şi neraţionalul prin urmare sunt identice. Dacă duşmănia şi disarmonia este nonsensul lumii, sensul, raţiunea lumii trebue să fie pacea şi armonia. Această raţiune sau rost al lumii ni se descopere şi în realitate.

Pe aceiaş temelie a haosului şi a desbinării o forţă nevăzută

[1] Meister Eckehart: o. c. vol II, pg. 154 secv,

[2] Solovieff: o. c. pg. 74.

zugrăveşte cu linii luminoase schiţa vieţii generale şi ordonează, încurcatele trăsături fundamentale ale realităţii, în figuri armonice. Raţiunea lumii străbate pretutindenea prin vălul nonsensului ce o cuprinde. Împotriva egoismului său nici o fiinţă nu poate exista izolată, cu o forţă irezistibilă se simte atrasă spre celelalte şi îşi află rostul său adevărat (Sinn-Logos, Ratio) numai în legătură cu toate celelalte. Această raţiune generală, care este, ceeace într'adevăr este (ὁ ὤν) se descopere mai înainte de toate în legea cosmică a gravitaţiunii, care creiază unitatea esenţială a universului.

Această raţiune, ca adevărul absolut în toate, lucrează împotriva nonsensului în uuivers, ca o forţă ascunsă în haosul general, tinde să se descopere, vrea să străbată întunericul material şi luptând cu toată desbinarea, o birue cu încetul. Activitatea şi adevărul acestei tainice puteri unificătoare atrage una spre alta fără deosebire toate fiinţele şi forţele materiale (căldură, lumină, electricitate) făcând un cosmos minunat din haosul cel fără rost. Tendinţa spre unificare o vede Solovieff chiar şi în devorarea unei fiinţe de alta.

Prin urmare coroana realităţii nu compete individului, ci totalităţii. Începutul şi izvorul a tot ce există este fără îndoială Unitatea absolută a tot ce există. este Dumnezeu.

Această unitate a toate, ale cărei rădăcini se află în odihna neschimbată a veşniciei, se manifestă în raţiunea lumii, care toate le uneşte, aşa că această raţiune este tocmai expresia sau cuvântul (Logos) divinităţii. Dumnezeu cel care lucrează în lume aşa cum spune în Scriptură: „La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu, şi Dumnezeu era Cuvântul".

„Intru aceasta era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor". (Ev. Ioan I, 4).

Cuvântul lui Dumnezeu, ce reprezintă raţiunea lumii, nu este pentru Solovieff o idee abstractă, ci o forţă reală, substanţială (ipostatică), care cuprinde în sine toată viaţa naturii şi o determină. Această determinara a vieţii generale se face însă fără ştirea singuraticelor fiinţe. Raţiunea cosmică se manifestă independent de voinţa acestora, ba chiar împotriva ei. Individul nu ştie nimic despre întregul cosmic şi deaceea nici nu poate tinde spre o unificare cu acesta. Animalul îşi sfâşie prada — după raţiune se împreună cu aceasta — dar el nu ştie nimic despre această raţiune — animalul ştie numai despre foamea sa. In această împreunare involuntară zace însă negarea şi pieirea individului. Ca să nu dispară un individ în

celălalt, împreunarea trebue să o facă cu voia proprie.[1] Iar ca acest lucru să fie cu putinţă, individul trebue să aibă cunoştinţă despre sine şi despre celălalt. Dar această cunoaştere în natură nu se află. Raţiunea cosmică (Logos) lucrează în lume, dar lumea nu ştie de dânsul, precum zice Scriptura: „In lume era, şi lumea printr'ânsul s'a făcut, dar lumea pe Dânsul nu L-a cunoscut". Această tainică raţiune cosmică ajunge în om la lumina cunoaşterii, pentrucă: „viaţa era lumina oamenilor".

In cele ce urmează face Solovieff un scurt istoric al revelaţiei „Logos"-ului în lumea veche. „Lumina cunoaşterii, ideia unităţii cosmice străluceşte în întunericul acestei vieţi, dar nu o poate străbate şi nu este primită de aceasta".[2] „Şi lumina întru întuneric luminează, dar întunericul pe dânsa nu o a cuprins". (Ioan I 5).

Lumina Logosului divin se revelează păgânilor în puterea focului, a soarelui, în lumina stelelor etc. Sufletul omenesc se eliberează de stăpânirea puterilor cosmice în Indii, în libertatea lui omul de aici visează şi în aceste visuri se află in mod potenţial toate facultăţile ideale ale omenirii, toate învăţăturile religioase şi filosofice; poezie şi ştiinţă. Dar totul este numai vis, iluzie, precum spune Budhismul.

Şi aceasta, din motivul, că sufletul în sine, desbinat de principiul divin activ, care-i împrumută conţinut şi realitate — este nimic.

Astfel sufletul renunţă la existenţa sa în cultura orientală budhistă (Nirvana) şi îşi caută un conţinut real în cultura greco-romană, în creaţii obiective, în arta şi filosofia pură şi în politică. Creaţiile acestei sfere ideale „acestei lumi fără sânge şi fără lacrimi" este marea biruinţă a raţiunii superioare, începutul unei adevărate împreunări a omenirii cu întregul cosmic.

Dar împreunarea în forma aceasta se face numai în lumea ideilor. Or sufletul nu poate rămânea în această lume, sufletul trăieşte în lumea fizică externă, care rămâne neatinsă de sfera ideală. Ideea deci nu pătrunde fiinţa adevărată a sufletului. Prin revelarea lumii ideale se descopere omului două forme ale existenţei; cea materială, netrebnică şi rea a cărei rădăcină este voinţa personală; şi cea ideală, impersonală, lumea adevărului desăvârşit. Aceste două

---

[1] Numai în acest caz împreunarea devine faptă proprie; desăvârşirea, ci nu jertfirea individualităţii proprii. „Celce-şi pune sufletul său pentru mine de bună voie, îl va dobândi pe el, iar celce-l va păstra întru egoismul său, pierde-l-va pe El" (pag. 76).

[2] Solovieff: o. c. pag. 78 secv.

lumi le aflăm în concepția clasicismului antic formând un antagonism neîmpăcat.

Câtă vreme, față de voința personală, față de viața plină de minciună, apare adevărul numai ca idee, rămâne viața rea, neschimbată. Pentru schimbarea, spiritualizarea vieții se cere ca principiul divin să se împreune cu sufletul într'o formă individuală, personală, adecă pentru mântuire se cere ca Logosul dumnezeesc să se nască individual ca un om adevărat.

Cu o mare putere de intuiție constată Solovieff o evoluție în revelarea principiului divin al unității atât în natură, cât și în sânul neamului omenesc. In lumea fizică se descopere acest principiu divin mai întâi în legea gravitațiunii, care ca o forță oarbă leagă una de alta corpurile materiale; după aceea în puterea luminii care admite cunoașterea corpurilor și în fine în acea putere a vieții organice, care ca germine pătrunde materia, pentruca după un lung șir de desvoltare să producă organismul omenesc.

La fel lucrează „germenele divin" în procesele de desvoltare de mai departe. Prin puterea gravitațiunii spirituale împreună singuraticile ființe omenești în triburi, după aceea le luminează cu lumina dumnezeească a rațiunii și în sfârșit pătrunzând înlăuntrul sufletului și împreunându-se cu acesta în mod organic dă naștere omului spiritual.

Precum în lumea fizică, apariției organismului omenesc îi premerge o lungă serie de formațiuni imperfecte dar organice, la fel se pregătește în istorie, nașterea omului spiritual, prin o serie întreagă de relevații ale principiului divin.

In forma aceasta „încreștinează" Solovieff teoria evoluțiunii moderne descoperind — precum am văzut — un surprinzător și real paralelism între evoluția macrocosmului și a microcosmosului, iar ca „primum et perpetuum movens" în acest proces al desvoltării ne relevează acea rațiune cosmică, sau acel principiu divin care în lumea veche lucrează în formă germinală (Logos spermaticos) (der göttliche Keim pg. 83) ca prin Hristos să ni se arate în forma sa desăvârșită.

5. REVELAȚIA RAȚIUNII COSMICE (LOGOS) IN HRISTOS

Ev. Io. I. 14 și Fapt. IV

Inainte de a desvolta problema întrupării, Solovieff încearcă să dea răspuns la două întrebări și anume: este posibilă întruparea,

adică împreunarea cerului cu pământul, sau a elementului dumnezeesc cu cel omenesc şi: cum se face această împreunare?

In legătură cu rezolvarea primei întrebări cugetătorul nostru elimină din concepţia creştină atât deismul cât şi panteismul.

Ar fi imposibilă o întrupare în cadrele unei concepţii deiste, care vorbeşte despre Dumnezeu ca despre o fiinţă despărţită de lume şi de oameni. Din punct de vedere deist judecând o întrupare ar fi o adevărată jignire a legilor logice ale existenţei, deci o imposibilitate.

Tot aşa de puţin admisibilă este o întrupare din punctul de vedere al concepţiei panteiste, care susţine că Dumnezeu este o substanţă generală a fenomenelor cosmice, un „tot" universal, iar omul este numai unul dintre aceste fenomene. In lumina acestei concepţii întruparea ar contrazice axiomul că întregul nu poate fi identic cu o parte din sine. Noţiunea de Dumnezeu aşa cum o concepe Solovieff exchide două concepţii. Pentru el Dumnezeu apare ca o fiinţă transcendentală, dar în raportul său cu lumea ca o putere activă, creatoare, care transmite lumii (Weltseele) ceeace aceasta caută şi spre ce tinde ea: Plenitudinea existenţei în unitatea universală (Alleinheit) — această putere se împreună cu lumea (Weltseele) şi vrea să nască din ea chipul viu al lui Dumnezeu.[1] In forma aceasta apare întruparea lui Dumnezeu ca un proces care a fost pregătit şi a evoluat logic în istorie.

In concepţia lui Solovieff atât apariţia primului Adam (omul natural) cât şi a celui de al doilea Adam (omul spiritual) a fost pregătită de cele întâmplate mai înainte şi astfel întruparea divinităţii formează o parte esenţială din iconomia dumnezeească.

Problema a doua privitoare la actul întrupării[2], cum s'a făcut întruparea, sau ce este omul spiritual (al doilea Adam) Solovieff o rezoalvă în desăvârşită armonie cu hotărârile dogmatice ale sinoadelor din veacurile VII—VIII, hotărâri, aduse împotriva eresiilor nestoriane, monofisite şi monoteletiste. Omul spiritual este o individualitate divină-umană, în care sunt două fiinţe şi două voinţe.

Pentru adevărata împreunare sau armonie a acestor principii se cere libera participare din ambele părţi. Intregul curs al vieţii omeneşti şi cosmice constă dintr'o lentă apropiere şi reciprocă pătrundere a principiului divin şi uman. Adevărata individualitate divină-umană (Hristos) aduce de bună voie jertfă îndoită omenească şi

[1] Ibid. pag. 90 secv.
[2] Ibid. pag. 91 secv.

dumnezeească. Logos-ul divin ia asupra sa cătuşele fiinţei mărginite, intră în temniţa spaţiului şi a timpului, părăsind de bună voie libertatea şi liniştea eternităţii.

Dar în această coborâre El nu-şi schimbă fiinţa Sa. Principiul divin în mărginire internă (innere Selbstbeschränkung) primeşte în sine pe cel uman. Această împreunare internă este adevărata manifestare a principiului divin — Principiul divin se mărgineşte în Hristos salvând astfel omenescul Său. (Hristos este şi om adevărat) Hristos renunţă de bună voie la mărirea sa divină şi ajunge astfel la posibilitatea de a se bucura de aceasta ca om. Pe drumul său omenesc spre mărirea divină este ispitit de principiul răului, care dorea să împingă voinţa omenească spre o autoafirmare (Selstbehauptung des Willens), care după Schopenhauer este izvorul răului şi al suferinţei. Din această ispită iese biruitor, armonia voinţei lui omeneşti cu cea dumnezeească se arată într'aceea, că El ca Dumnezeu se face om şi îndumnezeeşte pe om. [1]

Dar biruinţa încă nici acum nu este desăvârşită. Fiindcă Hristos a fost om adevărat, El a purtat — pe lângă elementul pur omenesc adecă pe lângă voinţa raţională — şi un element natural: El s'a făcut nu numai om, ci carne (σάρξ ἐγένετο). Natura sensuală trebuia deci deasemenea biruită şi aceasta se săvârşeşte prin procesul lepădării de sine, prin pătimire şi moarte. Astfel se restabileşte, în al doilea Adam, raportul normal al celor trei principii ale fiinţei omeneşti, raport distrus în primul Adam. [2]

---

[1] Ibid. pag. 98.

[2] Lepădarea de sine este o condiţie a mântuirii. Prinţul Eugen Trubenţkoy şi în această condiţie află o învăţătură împrumutată dela Schopenhauer, când zice: Ca şi Schopenhauer, cu aceleaşi expresii învaţă el (Solovieff), că izvorul răului şi al suferinţei este „Autoafirmarea voinţii" (Selbstiehauptung des Willens) iar condiţia necesară pentru mântuire se află în Negarea acestei voinţi". (Selbstverneinung dieses Willens).

Mi se pare pripită şi nu îndeajuns întemeiată această afirmare a Prinţului Eugen Trubenţkoy (Vezi: Geist. Grundl. des Lebens pag. VIII), întrucât Schopenhauer cere negarea voinţii în spiritul budhist, care este inferior celui creştinesc reprezentat de Solovieff (precum am amintit mai înainte). Ce e drept, şi Solovieff recomandă lepădarea de sine ca o condiţie a mântuirii, dar nu cere omorârea voinţii şi a vieţii, nu cere „Nirvana", ci el cere viaţă. Şi el recunoaşte, că viaţa naturală este izvorul răului, când zice: „Viaţa naturală fiind întemeiată pe egoism, este o viaţă întru cel rău şi legea păcatului" (o. c. pag. 65), dar el nu se mulţumeşte cu atâta şi mai vârtos vedem, că nu rămâne nici decum elev al lui Schopenhauer, care temându-se de viaţă recomandă suprimarea vieţii în „Nirvana". Solovieff crede, că există o viaţă întru adevăr şi bunătate, care este o realitate

Prin moartea pe cruce trupul se purifică şi devine expresie şi mijloc direct al duhului dumnezeesc, devine adevărat trup spiritual al Dumnezeului-om înviat.

Dar biruinţa puterii spirituale asupra materiei este de altă natură, decât a unei puteri materiale, care pe cel biruit îl consumă, îl nimiceşte. In biruinţa sa asupra naturii duşmane, principiul spiritual îşi arată superioritatea sa într'aceea, că el nu consumă, nu nimiceşte pe cel biruit, ci îi dă acestuia o nouă şi mai perfectă formă. Aici Solovieff arată din nou superioritatea concepţiei sale, care corespunde întru toate realităţii. El aprobă materia, fără ca să devină materialist. Dar scăpând de Scylla materialismului nu cade în Charybda spiritualismului. Invierea — după părerea lui [1] — este împreunarea internă a materiei cu spiritul, devenind forma reală a apariţiei acestuia în trupul spiritual. Spiritualizarea trupului, îndumnezeirea lui împrumută o deosebită distincţie adevărului creştin, căci numai în întrupare şi în învierea Dumnezeului-om ajunge omul natural pentru primadată în forma unui organism omenesc la ţinta nesfârşitului său dar, ajunge la plenitudinea şi unitatea vieţii dumnezeeşti şi primeşte libertatea pentru o nouă lucrare dumnezeească (θευργία). Această activitate se află în religia cea nouă şi ea constă într'o lucrare dumnezeească şi omenească deodată, cu scopul de a transforma lucrarea trupească-naturală într'una spirituală-dumnezeească.

(Va urma) Pr. Dr. N. TERCHILĂ

---

neclintită, precum mărturiseşte la pagina 100, „Nu ajunge a cunoaşte viaţa aceasta întru cel rău şi a o condamna, şi n'ajunge nici numai a închipui o viaţă plină de adevăr şi bunătate — ci se cere a dovedi prin fapte că această viaţă există. Principiul vieţii după trup este răul, iar sfârşitul său este moartea şi descompunerea. Principiul vieţii adevărate... iubirea... birue răul, şi sfârşitul ei — Invierea — birue moartea.

[1] Solovieff: o. c. pag. 101.

MIŞCAREA LITERARĂ

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου: Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (61—1934), 8°, 908 pag. Alexandria 1935, 30 franci.

Recenta carte a mitropolitului Atenei asupra sbuciumatului trecut al patriarhiei din Alexandria încunună cu laudă renumele ştiinţific al marelui ierarh. Dupăce a desgropat ca nimeni altul trecutul Patriarhatului din Ierusalim şi al Bisericii greceşti în genere, dă azi la iveală monumentala operă în aproape 1000 de pagini (cu lista patriarhilor şi indicele de nume) asupra Bisericii Alexandriei.

Folosind o bogată bibliografie grecească, latinească, rusească, franceză, engleză, etc. a ajuns să devină istoricul prin excelenţă al acestei Patriarhii. După încercările asupra monofizitismului în Egipt ale unui Wausleb (1677), Renaudot (1713), Amellineau (1890), Butcher (1897), A. C. Butler, etc. cari uneori, din lipsă de informaţii sau reacredinţă considerau monofizit (copt) şi pe Origen, a urmat în sfârşit şi o serie de istorici serioşi pentru Biserica Alexandriei. Aşa în 1847 englezul Iohn M. Neale, dar mai ales în 1890 germanul F. Rühl publicând opera critică a lui A. Gutschmidt, la cari apoi s'a adăogat Evets şi Jülicher (asupra epocii mai vechi, sec. VI—VII) — au scos la iveală multe acte din trecutul acestui patriarhat.

Studiu sistematic n'a putut face însă decât rusul Porfir Uspenski, care cunoscând limba coptă şi lucrând cu riguroasă metodă ştiinţifică, lăsă studiul publicat în 1898 de X. Loparev, clasic în acest domeniu. Lui i s'au adăogat istoricii Bolotov, Socolov etc. Dintre greci, studiu temeinic a scris Gherasim Nazarakis (Contribuţii la istoria bisericii Alexandriei) publicat în 1932 de E. Mihailidis, directorul revistei „Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος". La fel a adus contribuţii şi K. Delikanis publicând din arhiva patriarhală din Constantinopol (1904) acte cari priveau istoria mai nouă a Alexandriei. Preţioasă e şi lucrarea apărută în 1930 în l. franceză a lui A. Politis asupra elenismului din Egipt. Incât, consultând o bogată bibliografie şi depăşind tot ce s'a scris în materie, cartea I. P. S. Mitropolit al Atenei rămâne clasică.

Materialul se împarte în 3 părţi, după cele trei perioade (63—451, 451—1486, 1486—1934) veche, medie şi modernă ale acestei Biserici.

In periodul întâiu, autorul tratează, după un studiu solid asupra stării religioase a vechiului Egipt (pag. 1—46), despre întemeerea Bisericii din Alexandria, pe care-o fixează la anul 63, datorită propoveduirii Sf. Marcu, apoi despre istoricul şcoalei catehetice, a epocii gnostice şi despre timpul de înflorire a Bisericii Alexandriei, care concade cu luptele unui Atanasie contra Arienilor, ale unui Ciril

contra Nestorianismului. In deosebi asupra epocii lui Ciril de Alexandria insistă mult, fiindcă se ocupase (I. P. S. Sa) îndeosebi cu el, scoţând abia de 2 ani o mare monografie asupra lui.

Cu anul 451 (sinodul din Calcedon), cu introducerea monofizitismului începe epoca medie din istoria Alexandriei, epoca de decadenţă, mai ales din momentul când Biserica, cu vestita ei bibliotecă şi faimă de odinioară, cade în mâna arabilor. Din secolul VII-lea până spre finea sec. XV (1486), asuprită mult de arabi, Biserica Alexandriei decade treptat.

Abia cu sec. XVI şi XVII se încearcă o ridicare a ei prin energia unui Meletie Pigas, Ciril Lucaris, Matei Andriotul, apoi în sec. XVIII a unui Partenie II, Teofil II. In epoca aceasta de decadenţă completă, relaţiile patriarhilor amintiţi şi ale altora cu ţările române şi cu Rusia au adus pentru vechea patriarhie ca şi pentru arhiepiscopia Sinaiului, cu care era strâns legată, mari binefaceri. Aşa, prin cererile după milă, ale numiţilor patriarhi, s'au închinat de către Domnii români pentru patriarhia Alexandriei mănăstirile Hangu din Moldova şi bis. Zlătari din Bucureşti, cu încă vre-o 3 schituri, apoi măn. Stăneşti din Şegarcea (Oltenia), precum şi schitul vâlcean Arhanghelul, încât venitul anual numai din Principate se urca, afară de daruri, la aproape 1.000.000 groşi (cca 400.000 franci). Despre aceste dese legături cu Ţările române, autorul vorbeşte destul de pe larg (746—780 etc). In sec. XIX întărindu-se şi deşteptându-se mult comunitatea grecească din Alexandria a ajuns de a impus reforme nouă, încât în sec. XX apare destul de organizată. Din 1908, sub păstoria lui Fotie, apare revista „Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος şi Πάνταινος", cari au încurajat mult cultura teologică din mult încercata patriarhie. Din 1926 sub actualul patriarh Meletie III, care depune toate sforţările pentru ridicarea Bisericii sale, dăinueşte un seminar teologic-pedagogic, iar din Dec. 1934, acest seminar devine academie. După un studiu detailat asupra organizaţiei şi conducerii Bisericii de Alexandria, care azi abia mai numără 120.000 credincioşi, cu 9 mitropoliţi, autorul termină, dând şi o listă a patriarhilor Alexandriei şi o listă a numelor din toată cartea.

T. BODOGAE

Γ. Ι. Κονιδάρη: *Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ οἰκομενικοῦ πατριαρχείου καὶ ἡ „τάξις" αὐτῶν* = mitropoliile şi arhiepiscopiile Patriarhatului ecumenic şi ordinea (înşirării) lor, vol. I, Atena, 1934, 104 pagini.

Cartea tânărului doctor în teologie dela Facultatea de teologie protestantă din Berlin, Gh. Konidaris, e cea mai nouă contribuţie la istoria desvoltării jurisdicţiei Patriarhiei de Constantinopol. Pentru studierea acestei probleme s'au scris multe, mai ales de către protestanţi şi catolici. Dintre ortodocşi a scris îndeosebi fostul profesor de istorie bizantină din Atena, N. A. Veis, fost înainte profesor de aceeaş catedră şi la Berlin, unde a întemeiat vestita publicaţie de studii bizantine: Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugrichischen Philo-

logie, din care prezenta carte este a 13-a publicaţie. O lucrare clasică a lui N. Veis în această materie este: Beiträge zur kirchliche geographie Griechenlands im Mittelalter und Neueren Zeit (Contribuţii la geografia Greciei în evul mediu şi în timpul mai nou) publicată în rev. „Oriens christianus" 1914, în care fixează locul şi existenţa multor mitropolii şi episcopii situate în aceste răstimpuri pe pământul Greciei. La fel a mai scris în materie şi mitropolitul Atenei Hrisostom Papadopulos în Istoria bisericii greceşti, istoricul Paparigopulos, etc. Dar studiile acestea şi-au găsit cercetătorii speciali în persoana istoricilor germani H. Galzer, E. Gerland, G. Parthey, C. de Boor, etc.

Bazele pe cari au lucrat aceşti istorici şi pe cari le urmează şi autorul nostru şi pe cari trebue să lucreze oricine se ocupă cu această problemă, sunt procesele verbale ale sinoadelor ecumenice şi locale din Constantinopol (ediţia lui Gh. Schwartz: Acta Conciliorum Oecumenicorum), dar în primul rând „listele" (τακτικά, notitiae) ce-au început să se scrie la Constantinopol de prin sec. VI şi mai târziu, despre mitropoliile şi arhiepiscopiile — cu episcopiile lor — sufragane scaunului marei Biserici din Constantinopol. Aceste liste nu s'au păstrat în original, ci numai în còpii mult mai târzii. Aşa s'au păstrat în deosebi 3 tipuri de „liste": una compusă pe timpul lui Iustinian de către Ierocleu şi completate de Gheorghe Cipriotul, lucrare pe care a publicat-o G. Parthey: Hierocles Synecdimus et notitiae graecae Episcopatuum. Accedium Nili Doxapatri. Notitia Patriarhatum et locorum nomina immutata, Berlin 1866. Ea se referă mai mult la Patriarhatul Constantinopolei cu jurisiicţia din Asia apoi la Bisericile din Italia şi Africa. Al doilea tip de manuscris este catagrafia făcută în sec. X sub împăratul bizantin Leon Înţeleptul şi sub fiul său Constantin Porfirogenetul, catagrafie care cuprinde toate mitropoliile şi eparhiile ce stăteau sub jurisdicţiunea Patriarhiei de Constantinopol. Al treilea şi cel mai însemnat din aceste tipuri de manuscrise este codicele parisian 1555 A, compus, temporal, între cele două dinainte, adică pe la 733, când, trecând la patriarhia din Constantinopol toate eparhiile din Epir şi Iliric, împăratul Leon Isaurul va fi dispus să se facă această catagrafie (pag. 16—22). Ea cuprinde cele 5 patriarhii, mitropoliile, arhiepiscopiile şi episcopiile sufragane.

Codicele parisian 1555 A fu publicat de A. de Boor în Zeitschrift für Kirchengeschichte XII Gotha 1890 pag. 520—534, iar în Oct. 1931 de Sofronie Eustratiatis, mitropolit de Leontopole în rev. din Ierusalim „Νέα Σιών, dar nu aşa critic cum a făcut-o cel dintâiu. Deşi codicele numără (după de Boor) 821 eparhii, când de fapt erau numai 698 sau 699 (fiindcă, după părerea autorului, eparhiile Αἴμου sunt tot aceleaşi cu ale eparhiei Αἴνου numărate deja odată pag. 14) şi are unele greşeli la transcrierea numelor eparhiilor, totuşi codicele Parisian 1555 A (păstrat dealtfel în încă 30 copii, dar cu multe greşeli celelalte) este cel mai important document în această privinţă. El este o copie de prin secolul XV care cuprinde două părţi: 1.

patriarhiile (5) mitropoliile (48+3) şi arhiepiscopiile autocefale (39) iar 2. episcopiile sufragane tuturor mitropoliilor. Codicele cuprinde 196 foi cu câte 2 rânduri pe fiecare foaie şi e datat în manuscrisele „Bibliotecae Regiae" Paris 1740 pag. 21—2.

Pe baza lui au întreprins studii solide îndeosebi *Gelzer* (Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitia Episcopatuum, apoi Zu Zeitbestimmung der griech. Notitia Episcopatuum în „Jahrbücher für protestantische Theologie 1886"), iar mai nou Gerland în studiul din 1931: Corpus Notitiarum Episcopatuum Ecclesiae orientalis Graecae Band I, Die Genesis der Notitia Episcopatuum, carte publicată de Asumptioniştii din Istambul şi care folosind toate isvoarele directe şi indirecte redă codicelui parisian 1555 A marea-i însemnătate.

Cartea dlui Konidaris se împarte în două părţi, dintre cari prezenta cuprinde desvoltarea jurisdicţiei Bisericii constantinopolitane din sec. IV—X, iar a II-a parte, care credem că va apărea cât de curând, va continua s'arate cum s'a desvoltat aceeaş jurisdicţie din sec. X—XX-lea. Deci pe lângă importanţa geografică generală, prin aceea că ajută la fixarea în loc a vechilor centre de creştinism, pentru noi, cartea dlui Konidaris prezintă o mare valoare, arătându-ne dependenţa noastră în decursul timpului de Patriarhia din Constantinopol.

Aşa, de pildă, în cele 2 table ce le publică după codicele parisian 1555 A ca şi în anexa dela sfârşit, dl Konidaris spune despre eparhiile existente în ţinuturile din sudul Dunării următoarele: Existau mitropoliile şi arhiepiscopiile autocefale deja pân'la 431 în Odessos şi Tomis, prima cu 3 episcopii, iar a doua cu 14, ca să nu mai amintim de mitropoliile vecine din Marcianopole (cu 4 ep.) din Doros (Gothia) cu 7 ep., Sardica, etc.

Chiar dacă în acest prim volum nu aduce date nouă privitoare la istoria noastră veche bisericească (atenţiunea fiindu-i atrasă de problema în genere a „listelor" patriarhale, de ajungerea Bisericii din Cipru sub jurisdicţia Constantinopolei, etc.), totuşi cunoştinţele de istorie şi geografie veche românească ce le putem desprinde nu sunt puţine. Sperăm că în volumul al II-lea vom găsi material care ne priveşte în deosebi. T. BODOGAE

Dr. Gheorghe Cronţ — Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία κατὰ τοὺς ὀκτὼ πρώτους αἰῶνας (Averea bisericească în primele opt veacuri); Atena, 1935; pag. 160.

Complectăm buchetul izbânzilor culese de tinerii teologi români trecuţi pe la înalta şcoală a Universităţii din glorioasa Atena, adăugând, cu o satisfacţie care cititorii noştri au ghicit că e deplină încă de când scriam cele ştiute în Ianuarie a. c., succesul întru nimic mai prejos decât cele anunţate la vreme, obţinut de dl Dr. Gh. Cronţ, eminentul bursier al nimănui... în străinătate.

Cunoscusem pe dl Gh. Cronț anul trecut, când am fost trimes pentru complectarea studiilor mele teologice în celebra capitală a Eladei. Venise, încărcat de glorie și de griji, cu un doctorat în dreptul canonic, luat la Universitatea Parisului și cu o apreciabilă doză de optimism, care avea să-i fie de cel mai mare folos atunci când mijloacele de traiu ce i s'au făgăduit din țară uitau să mai vie. Peste câteva luni se împlinesc doi ani deatunci. In care timp dsa a mai pregătit un doctorat, la Facultatea de Teologie de acolo. Rodul strădaniilor dsale, a sosit și la noi, de curând, dupăce a trecut cu mare laudă proba de foc a examenelor reglementare pentru conferirea titlului de doctor. Sunt materializate în lucrarea de care ne ocupăm aici. Care mai desgroapă și deslușește o importantă problemă din zestrea primelor veacuri ale creștinismului, timp din care autorul și-a luat și subiectul tezei de doctorat la Paris: La lutte contre l'hérésie en Orient jusqu'au IX-ème siècle. Iată, în linii mari, cuprinsul ei.

Cartea are pe lângă introducere, trei părți.

În partea I se ocupă de dreptul bisericii de a poseda avere, așa cum se vădește el din tradiția bisericească și legiuirile civile ale primelor opt veacuri. Demonstrează că subiectul de drept al averii bisericești este biserica locală sau episcopia. Asta în conformitate cu concepția ortodoxă și în contrazicere cu opiniile romano-catolică și protestantă, după cari subiectul averilor numite ar fi papalitatea sau comunitățile.

Partea II-a tratează despre întemeierea averii bisericești prin danii de-ale credincioșilor, ajutoare dela stat și moșteniri testate bisericii. Sporirea averii bisericești pe alte căi decât cele ale daniilor arătate pe larg în lucrare, începe abia dela Iustinian (527—565), când, ajungând să fie mai înstărită, s'a permis bisericii să facă și cumpărături de averi, avându-se în vedere destinația lor spre scopuri numai decât bune.

Partea III-a studiază administrarea averii bisericești, stabilind: *a)* cine lua parte la ea (episcopi, preoți, diaconi și în rândul ultim, laici); *b)* scopurile spre care se întrebuința (întreținerea clerului, cheltuelile de cult, ajutorarea săracilor); și *c)* neputința de a înstrăina averea bisericii.

Incheierea, arată în cuvinte potrivite, că „pentru scopurile ei superioare de mântuire a oamenilor biserica a avut și va avea totdeauna, de drept natural, divin și social, lipsă de avere proprie, iar prin întrebuințarea bună ce i-a dat-o a înălțat și concepția despre proprietate, dupăcum a încreștinat atâtea forme de viață din imperiul greco-roman".

Aceasta e lucrarea dlui Dr. Gh. Cronț. Valoarea ei? O arată câteva fapte mai elocvente decât toate cuvintele frumoase pe cari le-aș fi putut pune eu, în locul lor. Iată-le! Consiliul profesoral al Facultății de Teologie din Atena, în Iunie a. c., a distins-o cu atât de râvnita și de-atât de puțini dobândita mențiune *arista* (eminent)

iar savantul mitropolit al Atenei şi întregei Elade, I. P. S. Sa Hrisostom Papadopulos, judecând seriozitatea problemei şi temeinicia cu care a fost lucrată, a recomandat lucrarea dlui Dr. Gh. Cronţ, printr'o circulară, tuturor clericilor dintre hotarele Greciei. Sunt bucurii cari trec peste celce a fost vrednic să le prilejuiască, devenind ale noastre, ale tuturora. Sunt bucuriile cu cari ne-a obicinuit splendida echipă românească trecută pe la Atena, cu atâta folos pentru ea, pentru ţara şi biserica ei. Iată dece sufletul meu, acum când încrestează noul arista al d-lui Dr. Gh. Cronţ alături de cei aduşi acasă, în ţară, cu atâta devotată trudă, de un Părinte Cândea, un Iustin Moisescu, un Nicolae Tănăsescu sau un Dr. Petre Andonescu, se pleacă cu cuviinţă în faţa izbăvitoarei munci, alungând dela el viziunea urâtă şi dezonorantă a atâtor ştrengari „tineri de mare speranţă" cari n'au adus altceva cu el, în anii graşi ce nu mai sunt, de prin oraşele Apusului, decât ghetre albe pe pantofi de cel mai autentic lac rusesc, Şi crede, că un tânăr bun, întors acasă, va fi *poftit* de Ţara lui, s'o slujască. GRIGORIE T. MARCU

*

General C. Manolache: „DEFINIŢIA IUBIRII" cu „CONSIDERAŢIUNII FINALE" de Şt. Şoimescu ed. Bucovina-Bucureşti. 54 pagini, 28 Lei.

Autorii acestei cărţi — ce se completează unul pe altul — după cum se vede din titlul cărţii, caută pe cât este posibil să dea o definiţie iubirii. A defini înseamnă a face un raţionament asupra unui lucru sau realităţi, cu scopul de a-l mărgini, a-i trasa limita, a-i da o formă — deosebindu-l de celelalte lucruri empirice. A defini iubirea adică, ceeace e nedefinită în sine, ceeace n'are limite în manifestare, şi a cărei esenţă nu se poate cuprinde în formă rigidă şi singulară, pare un paradox.

Sunt, totuşi, posibilităţi de a face raţionamente, dar numai asupra aspectelor sub care se manifestă această iubire înţeleasă — precum se complac şi autorii s'o înţeleagă — ca principiul vieţii ca forţă a „echilibrului cosmic", ca „însuşire esenţială a lui Dumeezeu" pe care o purtăm în noi, din care naştem şi prin care viem, ca „grain de musc, qui gît au fond de mon éternité" precum a zis Baudelaire — fără de care viaţa n'ar avea conţinut şi finalitate. Căci această iubire e în noi instinctul eternităţii. Suflul creiator al vieţii după „chipul lui Dumnezeu"; e principiul iniţial al creaţiunii; e în conştiinţa de sine a universului, în finalismul cosmic şi în finalismul social. Duhul iubirii e peste tot şi se vădeşte în „tot". Iubirea e însuşi Dumnezeu. Ev. Ioan IV, 8.

Formele de manifestare a acestei iubiri în om, în societate, în univers, autorii au căutat să le surprindă, să le analizeze şi să le aprecieze după valoarea lor. Şi în această elucubraţie au ajuns cu convingere nestrămutată că, tot ceeace s'a scris şi s'a spus mai limpede, curat, frumos şi adevărat despre această iubire, aşa cum nici un filozof sau poet n'a spus şi scris, este imnul divin al ilumi-

natului apostol Pavel din Epist. I Corint. Cap. 13, ridicat ca o jertfă eterică a spiritului omenesc iubirii care formează esenţa creştinismului şi pivotul propovăduirii evangheliei lui Hristos. In acest imn al dragostei pauline e toată metafizica iubirii în eternitatea ei universală, e toată analiza psihologică a manifestărilor ei, şi mai cu deosebire este toată etica minunată ce o domină. Din această iubire Hristos a făcut „principiul misiunii lui". Pe Golgota şi-a fixat şi clădit religia — religia iubirii — care umple timpul şi spaţiul, deoarece ne învaţă să înţelegem pe Dumnezeu nu cu inteligenţa care fragmentează, ci cu inima care purifică şi simplifică.

Imperativul ce se lămureşte pentru viaţa noastră din această mărturisire asupra iubirii, se cuprinde în însăşi cuvintele finale ale autorului: „să dăm lumii această iubire, şi Hristos va veni a doua oară pe pământ, nu ca să fie răstignit din nou, ci ca să aducă paradisul de lumină şi fericire asupră-ne".

Să facem aprecieri asupra stilului şi elucidării problemei e inutil şi nu ne permite nici spaţiul. Deoarece e o carte scrisă şi o problemă demonstrată de doi intelectuali de rasă. O recomand însă spre a fi citită în toate familiile intelectualilor noştri, cu intenţia de a spulbera o bănuială ereditară — în cele mai multe familii — ce o au întotdeauna asupra lucrărilor de asemenea speţă scrise de teologi.

Pr. C. ZOICAN

Ion Muşlea: CONTRIBUŢIUNI LA CUNOAŞTEREA BIBLIOTECILOR ROMÂNEŞTI ALE ORAŞELOR DIN TRANSILVANIA. (Până la unire). Cluj. „Cartea Românească", 1935. Pag. 38.

D. Ion Muşlea a dat la iveală o broşură de 38 pagini, în care înfăţişează istoricul bibliotecilor româneşti ale oraşelor din Transilvania, aşa cum era situaţia acestora până la unire. Broşura numără două unităţi: una de conţinut istoric şi documentar, a doua redând un catalog rezumativ cu numele bibliotecilor şi cu numărul de cărţi pe care îl aveau acestea.

Broşura domnului I. Muşlea aduce o contribuţie serioasă la cunoaşterea trecutului cărturăresc din Transilvania, aruncă o lumină într'un domeniu foarte puţin cunoscut şi cercetat şi, mai ales, risipeşte orbeliştea miopilor, cari caută să reducă numărul bibliotecilor doar la două, trei. D. Muşlea îşi însoţeşte afirmaţiunile prin citate autentice şi îşi situează expunerea pe un plan critic. Astfel, broşura dsale poate primi titlu de „o mică bibliografie". Nu necesită prea mult efort ca să se transforme într'o adevărată „bibliografie".

ACADEMIA ORTODOXĂ — CINCIZECI DE ANI (O SUTĂ DE SEMESTRE) DE EXISTENŢĂ 1884—1934. Cernăuţi, 1935. Glasul Bucovinei.

Academia Ortodoxă, societatea de veche faimă a studenţilor teologi dela Universitatea din Cernăuţi, a împlinit, anul trecut, o

jumătate de veac de existenţă. Momentul se cerea sărbătorit. Lucru care s'a şi făcut, cu toată cinstea cuvenită şi în mijlocul unei mari însufleţiri, în zilele de 28 şi 29 Maiu, anul trecut. Tot pentru cinstirea acestei vârste frumoase, pe care nu multe din închegările similare se pot lăuda a o fi atins, a fost scos de sub tipar, volumul omagial de care pomenim aici. El cuprinde, în prima parte, un raport amănunţit asupra serbărilor jubilare din anul trecut, iar în partea a doua, o seamă de studii şi articole, de conţinut teologic şi literar, iscălite de foşti membri a-i numitei societăţi, astăzi, mulţi dintre ei, nume ilustre în viaţa publică românească. Tipărit în mulţumitoare condiţii tehnice, copios ilustrat şi cu îngrijire redactat, volumul poate ocupa cu cinste un loc într'o bibliotecă românească. In primul rând, în rafturile de cărţi ale acelora cari de cincizeci de ani încoace s'au scurs printre rândurile societăţii numite, şi-au învăţat acolo că Academia Ortodoxă a fost harnică, naţionalistă şi ortodoxă în toată bună vremea. Ardelenii nu cugetă altfel despre ea. Deaceea, acum când evocă măreţul ei praznic, îi spun din adâncul sufletelor lor, un frăţesc şi inimos: Vivat, crescat, floreat! GR. T. M.

REVUE DE TRANSYLVANIE. Tom. II. Nr. 1. Cluj. Aug.—Sept. Excelenta revistă Clujană de sub conducerea distinşilor profesori universitari S. Dragomir şi D. D. Roşca îşi continuă apariţia, întrând cu numărul acesta în al doilea an al rodnicei sale existenţe. Fixându-şi dela început un scop precis, de a lămuri străinătatea asupra temeiurilor dreptului nostru de a stăpâni pământul cuprins între hotarele României Mari şi dea rectifica erorile şi minciunile tendenţioase ale revizionismului — revista şi-a servit acest scop, cu obiectivitatea şi probitatea pe care o reclamă o asemenea întreprindere ştienţifică şi morală. Afară de temeinicele studii, articole şi cronici, semnate de V. Roman, Dr. P. Râmneanţu, O. Beu, G. Călugăreanu, Tr. Nichitici, G. Sofronie, P. Petrinca, P. P. Panaintescu, Gh. Vinulescu, I. Crăciun, C. Petranu şi S. Dragomir — numărul de faţă aduce şi un documentat studiu al Păr. V. Nistor, consilier arhiepiscopesc în Sibiu, despre „Cultele minoritare şi Biserica ortodoxă română“. Autorul arată — cum a mai făcut-o şi altădată — că cultele minoritare departe de a fi nedreptăţite în România, se bucură de aceleaşi privilegii de care s'au bucurat sub cârmuirile străine de dinainte de răsboiu. Asta, fireşte, spre paguba Bisericii ortodoxe române, care totuşi este religia dominantă a statului român.

N. C.

IN TIPOGRAFIA DIECEZANĂ DIN ARAD, au apărut manualele de religiune pentru curs primar, scrise de preotul Nicolae Crişmariu, în conformitate cu programa analitică, stabilită de Sf. Sinod şi aprobată sub Nr. 664—1935 de Sfântul Sinod al Sfintei Biserici ortodoxe române; şi anume: 1. Călăuza Catihetului ortodox român, partea I, sau: lecţiuni practice asupra materiei prescrise la cl. I; preţul 20 Lei. 2. Istorioare Biblice pentru cl. II; preţul 15 Lei. 3. Istorioare

Biblice pentru cl. III; prețul 16 Lei. 4. Istorioare Biblice pentru cl. IV; prețul 16 Lei; 5. Istorioare bisericești pentru cl. V; prețul 15 Lei. 6. Istorioare bisericești, pentru cl. VI; prețul 15 Lei. 7. Morala Creștină pentru cl. VII; prețul 16 Lei. 8. Fără clauzulă de aprobare a apărut Călăuza Catihetului, partea II, sau lecțiuni practice asupra materiei prescrise pentru clasele: II, III, IV și o parte din a V-a, cu prețul de 125 Lei.

Având în vedere că părintele Nicolae Crișmariu e un vechiu autor de manuale de curs primar și cu îndelungată practică catihetică, nu ne îndoim, că manualele C. Sale, vor aduce un bun serviciu învățământului nostru religios.

Episcopul, Dr. Gr. Gh. Comșa, în prețuita scrisoare de binecuvântare, tipărită în fruntea manualului: Călăuza Catihetului, partea II se exprimă așa: „Imi place mult că pildele, istorioarele utilizate în aceste lecții sunt foarte simple, ușoare și mai ales covârșeșc prin calitatea lor intuitivă, mișcându-mă mult și pe mine".

Manualele se pot comanda la Librăria Diecezană din Arad.

L. D.

CRONICĂ

EXTERNĂ

ROMÂNII DREPTCREDINCIOŞI DIN AMERICA. P. S. Sa Policarp Moruşca, episcopul credincioşilor noştri de peste Ocean, a acordat un luminos interviev, unui gazetar român din Detroit Mich. Desprindem din el următoarele consideraţiuni îmbucurătoare. Abia ajuns la păstoriţii cărora le-a fost rânduit de episcop, P. S. Sa dovedeşte a fi intuit, întru'un timp scurt, adevărata situaţie a fraţilor noştri de peste Ocean. P. Sa se exprimă fără reticenţe şi plin de-un robust optimism în rezultatele muncii pe care a fost trimes s'o săvârşească acolo. Românii din America desmint categoric informaţiile din ţară, după cari ei ar duce o viaţă de mizerie. Sub raport naţional, P. S. Episcop găseşte încă trează nostalgia după ţara mamă, la cei ce-au văzut lumina zilei pe plaiurile ei. In schimb, tineretul, născut şi crescut într'o lume care nu aparţine prea mult părinţilor lui, e în primejdia de a se înstrăina. Indeosebi în această direcţie îşi va îndrepta strădaniile sale, P. S. Episcop: ca pe ceice sunt os din trupul românesc, să-i aducă la matcă, acordându-le asistenţa morală şi naţională pe care până acum n'aveau de unde-o căpăta. Păcatul vrajbei dintre fraţi P. S. Sa nădăjdueşte că-l va isgoni. Şi noi credem că-i va succede să o facă fără întârziere. Ţinând seamă mai ales de faptul că acest păcat s'a încuibat acolo, în primul rând, din pricină că Românii n'aveau până acum căpetenia spirituală care să-i povăţuiască pe calea cea bună, să le rânduiască preoţi după nevoile locului şi să pună capăt acţiunii negative a atâtor „clerici de contrabandă" recrutaţi din măcelari şi spoitori, fără altă calificaţie decât cea mai desgustătoare şi sacrilegă poftă de câştig bun.

Lucru-i mult şi greu. Ca acolo unde trebue să faci toate din nou. Bunul Dumnezeu să ajute celui dintâi episcop de lege românească al Americii, să-l săvârşească aşa cum gândeşte. Şi mai ales, să-i păstreze neîmpuţinat optimismul cu care porneşte la treabă.

GR. T. M.

PREFACERI IN SÂNUL IUDAISMULUI DE AZI. Câte noutăţi ne aduce revista cu puţine foi, dar bogat cuprins *Zions Freund* din Hamburg! Aceasta e o revistă de lucrare creştinească printre Evrei. Deşi mulţi creştini au gânduri protivnice propoveduirii printre Evrei, totuşi din sânul Evreilor se ridică mari suflete care lucrează pentru Hristos. Când urmăreşti lucrurile în amănunt, vezi ce seceriş bogat dă lucrarea creştinească şi printre Evrei.

Din pricina necredinţei care bântuie printre creştini, mulţi Evrei cad şi ei pradă acestei pustii sufleteşti. Nu e mai bine atunci să-i câştigăm pentru Hristos?

In Nr. pe lunie al pomenitei reviste, găsim povestirea vieții Episcopului *Iosif Șereșevski*. Acesta a fost episcop misionar al Bisericii anglicane în China. Munca și devotamentul lui au fost ceva măreț și rodnic. Invățatul englez Max Müller l-a numit unul din cei mai însemnați cunoscători ai limbilor din răsărit. El a fost Evreu de neam, născut în Rusia, care însă acum merită frumoasele pagini pe cari i le închină *Zions Freund*. Să vedem însă ce este cu prefacerile din sânul iudaismului.

Pomenita revistă ne povestește că o netăgăduită destrămare se petrece în zilele noastre în sânul iudaismului. Evreii se găsesc cuprinși în 2 șivoaie: unul spre Palestina, altul spre America. Cei din urmă sunt luați la vale de clocotul vieții americane și sunt perduți pentru sinagogă.

Ea spune că, din cele $4^1/_2$ milioane de Evrei ai Americii, $80^0/_0$ au părăsit sinagoga. Cei mai mulți rămân oameni fără alt gând decât să facă bani. Ajung materialiști cu gândul și cu fapta. Alții însă se alipesc de feluritele mișcări cu trăsături religioase, precum: Christian Science, Teosofia, spiritismul și altele. Numai în iarna trecută, ca la 20.000 de Evrei au trecut la Christian Science. Pentruca să ocolească însă numele de „christian" (creștin), s'a întemeiat în America o ramură a acesteia, cu numele de *Jewish Science*, adică știința evreiască.

Alți Evrei trec la creștinism.

In Europa nu este mai bine. Lipsa care a venit peste ea i-a ajuns și pe Evrei. In Polonia, de pildă, cele $3^1/_2$ milioane de Evrei o duc foarte greu. In Varșovia, la 3 Evrei, unul primește ajutor dela comună. Nu e rar ca unii să poarte pe ei ziare în loc de cămăși.

Stările de lipsă ațâță pe oameni. Negăsind sprijin în religiunea lor, $50^0/_0$ au întors spatele iudaismului și sinagogii. Ei cad pradă ateismului și bolșevismului.

Altă trăsătură se găsește printre fruntașii sufletești ai iudaismului. In împotrivire cu starea de altădată, mulți privesc spre Hristos cu ochi mai prietenoși. Nu numai rabinul *Clausner* al Ierusalimului a putut scrie cuvinte de înaltă prețuire pentru Hristos, ci pilda sa a sporit. Numai în anul 1931, au văzut lumina în America 7 însemnate scrieri din condeie evreiești despre Isus Hristos și Apostolul Pavel.

Prea frumoase cuvinte a închinat creștinismului rabinul Salomon B. Freehof din Chicago. Rabinul *Issermann* din St. Louis a făcut slujbă în Vinerea Mare din acel an, în amintirea lui Hristos. El a spus: „Noi, Evreii, trebue să prăznuim amintirea morții lui Hristos, pentrucă el a murit pentru poporul său".

Acestea și altele la fel dovedesc că mari prefaceri, în felurite chipuri, se petrec în sânul neamului evreiesc.

Arhim. SCRIBAN

SITUAŢIA BISERICII ROMANO-CATOLICE DIN GRECIA. Din timpul Cruciadei a IV (1202—1204) s'au înfiinţat, în cadrul imperiului latin de răsărit (1204—1261), mai multe biserici romano-catolice şi în ţinuturile unde încreştinarea era deplină deja de pe la începutul sec. VI-lea.[1] Era mentalitatea Romei ce voia să câştige prozeliţi peste tot pământul, cari să preamărească pe atotputernicul vicar al lui Hristos. Aşa a întemeiat (mai bine zis a numit) episcopi în Tesalonic şi în insulele egeice. Cu timpul, orduri de călugări s'au stabilit aici şi prin propagandă neîncetată au putut forma episcopii recunoscute chiar de Turci şi de pactele apusene, în insulele: Naxos, Thiras, Siros, Tinos, Corfu (Kerkira) şi Zakintos. In 1834 delegatul apostolic numit de papa Grigorie al XVI-lea în persoana episcopului din Siros Aloisìs Blancis câştigă dela stat aprobarea de a inspecta şi regiunile unde nu există episcop romano-catolic.[2]

Cu timpul „delegaţii" aceştia rezidau câţiva ani în Siros şi în Atena, pânăce în 6 Maiu 1874 Ioan Marangos, episcopul de Tinos fu recunoscut printr'un decret ca episcop-inspector al tuturor latinilor din Grecia. Şi fiindcă Papa Piu IX l-a numit delegat apostolic şi fiindcă în 13 Iulie s'a dat al doilea decret de stat prin care i s'au recunoscut toate drepturile de inspecţie religioasă în biserica rom.-catolică din Grecia, acesta n'a pregetat de a se aşeza chiar în Atena.[4] Papa l-a intitulat apoi arhiepiscop latin al „Atenei", trecând peste dispoziţiile „protocolului" din 1830, care stabilea că nici o episcopie de rit sau de confesiune streină — şi nici chiar greacă — nu se poate înfiinţa fără învoirea statului.

In timpul din urmă, sesizat de propaganda exagerată pe care o exercită în coastele Bisericii sale şi Rom.-catolicii şi Uniţii, Statul grecesc a luat hotărârea cunoscută, din 25 Ian. 1935, conform căreia se pune în vedere tuturor comunităţilor religioase şi tuturor autorităţilor că orice relaţii sau scrisori oficiale cari se vor face cu comunitatea catolică din Atena să se adreseze „proistamenului" comunităţii, singurul titlu pe care îl recunoaşte statul, deoarece „titlul de arhiepiscop latin al Atenei" fiind un act arbitrar al papei fără consimţământul statului, este contrar legilor ţării.[3]

Pe această temă s'au purtat, dela publicarea enciclicei, nişte polemici interesante între dl. A. Alivizatos, profesor de drept bisericesc la facultatea de teologie pe deoparte şi între advocatul Hristos Delenda, polemici al căror miez îl extragem în cele ce urmează.

---

[1] Eus. Popovici: Ist. bis. univ. ed. II, vol. II pag. 20.

[2] Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου: Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν Atena 1928, pag. 100.

[3] Χρ. Παπαδοπούλου: o. c. 101.

[4] Circulara Ministerului de Culte s'a publicat în rev. oficială a Bisericii greceşti Ἐκκλησία Nr. 4—1935. Noi am vorbit de ea şi în „Telegraful Român" din 17 Martie 1935.

Începutul îl face adv. Delenda prin observaţia că grija păstorească a Bisericii se mărgineşte la activitatea ei fără cea mai îndepărtată legătură cu vederile şi concepţiile statului, de care nu poate fi nicicând — şi nici nu este — influenţat.[1] Pornind dela ideea că Biserica papală e singura Biserică a lui Hristos, Biserica prin excelenţă, care trebue să aibă absolută şi deplină libertate de acţiune, opinentul nu vede că ar fi existând legături mai adânci, fireşti — mai ales în Grecia — între stat şi Biserică. Biserica e un organism spiritual universal şi lucrează independent. Delenda afirmă că Protocolul dela 1830, n'a fost aplicat niciodată şi de aceea, când s'a intitulat şeful bis. cat. din Atena „Arhiepiscop", acest protocol nefiind normă de drept, intitularea are valabilitate şi de fapt.

Profesorul Alivizatos, fost înainte şi conducător al departamentului Cultelor din ministerul Instrucţiunii şi ca atare cunoscând bine lucrurile, răspunde că nu este în contra intitulării arhiepiscopului latin al Atenei, ci în contra faptului că se nesocoteşte părerea statului. De aceea şi în chestiunea prestării jurământului de către clericii latini (în Grecia toţi clericii, de orice grad şi confesiune prestează jurământ în faţa tribunalelor civile, sub formula: „Afirm, pe demnitatea mea de episcop, preot, diacon că...) statul n'a fost destul de tare să ceară aplicarea acestei legi (5905 din 31 Maiu 1860, decretul din 20 Martie 1866) care obligă la acelaş jurământ şi pe clericii latini ca şi pe cei ortodocşi. Cazul recent al unui cleric latin, inculpat într'un proces, care n'a fost găsit acasă de portărei — deşi se ştia precis că este — e semnificativ pentru indiferenţa statului îm materie.

Dar nu numai în chestiunea jurământului se vede indiferenţa statului faţă de problema aceasta. Iată că graţie greşit înţelesei diplomaţii şi necunoaşterii datoriilor sale, statul a permis orice acţiune arbitrară a Vaticanului în ce priveşte situaţia confesională din Grecia. Uniţii fac propagandă nestingheriţi, catolicii clădesc şcoale şi mânăstiri, par'că ar fi vorba să aducă Grecia la creştinism. Nimeni nu se îndoeşte de faptul că e de lipsă încheerea unui concordat pentru tranşarea lucrurilor.

Dar să se aibă în grijă acest concordat, să nu se cedeze, din slăbiciune diplomatică, din interesele Bisericii şi neamului. Căci să nu se uite, închee dl Alivizatos, că Statul grec este creştin şi are ca religie oficială pe cea ortodoxă (art. I din Constituţie), pe când azi, când această minoritate prin privilegiile-i aprobate (deşi tacit!) sfidează orice autoritate morală şi naţională a statului, azi acelaş stat aproape persecută Biserica sa. Caveant consules.[2]

T. BODOGAE

❧

---

[1] Polemicele s'au publicat în rev. „Ἐργασία" (= Munca) în Nr. din 13 Febr., 24 Febr., 31 Martie şi 21 Aprilie 1935.

[2] Intr'un articol dintr'o foaie religioasă, mitr. Socrat din M. Atos îşi exprimă nemulţumirea că statul şi Biserica împreună au redus în Octomvrie 1933,

TURBURĂRILE RELIGIOASE DIN GRECIA PE CHESTIUNEA CALENDARULUI. Biserica sinodală a Greciei a introdus în 1914, după multe greutăţi, noul calendar. Nu era uşor însă să se generalizeze măsura aceasta, mai ales când ne gândim cât de neunificat sufleteşte era poporul grec, îndeosebi în părţile alipite, atunci imediat după marea catastrofă din Asia Mică. Propunerea patriarhului ecumenic s'a primit totuşi, pentru a înlătura greutăţile pe cari le întâlnea viaţa economică a ţării.

In răstimpul celor 11 ani s'ar fi şters aproape toate diferenţele pe care evlavia strâmtă şi naivă a poporului le mai vedea în punerea la curent a calendarului, dacă slăbiciunile politice n'ar fi exploatat aceste cazuri de conştiinţă pentru mărunte interese de vot şi de partid. S'a promis preoţilor şi credincioşilor stilişti că li se va garanta libertatea de a se închina liber, „după tradiţiile vechi" — ceeace s'a şi obţinut, dându-li-se biserici şi preoţi aparte — s'a format chiar în Atena un club al stiliştilor, pentru a lua apărarea libertăţii de conştiinţă a „vechilor credincioşi". Totuşi aceştia erau puţini, deşi îndeosebi partidul populist (azi la putere) i-a sprijinit mult.

Aceste interese le-a speculat în timpul din urmă mitropolitul Gherman al Dimitriadelor, care era cuprins de pofta de a ajunge mitropolit primat la Atena (în locul vestitului mitropolit-cărturar Hrisostom). A atras de partea lui încă doi, pe Hrisostom din Zakina şi pe Hrisostom fost de Florina, cu care avea adesea conciliabule secrete. In Dumineca din 26 Maiu a. c. au început să ducă lupta pe faţă. Au predicat la biserici contra sinodului şi a „bisericii oficiale care persistă în inovaţia calendarului", au aranjat demonstraţii de stradă, au alarmat opinia publică prin enciclice, declarând sinodului oficial că a rupt orice relaţii cu el.

Biserica s'a sesizat imediat de cele întâmplate, a instituit un tribunal bisericesc, care, după tărăgăneli, i-a judecat la depunerea din ierarhie şi la exil greu în mănăstiri îndepărtate pe timp de 3 ani. Intre timp cei trei mitropoliţi schismatici hirotoniseră 4 arhimandriţi întru mitropoliţi (= episcopi, cari acum şi ei sunt sub judecată, ei neavând titlul de episcop, ci numai de mitropolit). Ministerul cultelor mai ales de când a primit un reprezentant guvernamental pe lângă Sfântul Sinod în persoana prof. univ. D. Petrakos, s'a decis însă ca să dea tot concursul Bisericii pentru a restabili liniştea în Biserică şi stat. S'a format o comisie din 15 membri

12 din mitropoliile (grecii n'au episcopii, numai mitropolii) existente în ţinuturile alipite după răsboiu. In total, la aproape 6 mil, ortodocşi, observă mitr. Socrat nu-i prea mult 82 mitropolii din cari 39 în ţinuturile alipite, iar 33 în vechea Grecie. Aucm sunt 2 ani s'au redus la numai 32 mitropolii în toată ţara, 19 în ţările alipite, iar 13 în vechea Grecie, Miropolitul Socrat invocă pentru a susţinea reînfiinţarea lor (multe sunt numai titluri istorice cu infim de mic număr de credincioşi) faptul că ierarhul trebue să poată vizita toate enoriile pentru a învăţa (!). Pentru P. S. Sa o mitropolie ca Serës are prea multe enorii când numără 131, Drama 150, etc. — când trebue să aibă numai 50—60. Ca un protopopiat român!

Dar vom aduce şi precizări, altădată.

(ierarhi, profesori de teologie, advocaţi ai stiliştilor, etc.) care, după şedinţele ţinute sub prezidenţia ministrului de culte, Hadziskos, a dat în 27 Iunie hotărîrea în sensul următor: Trebuinţele religioase ale stiliştilor le vor îndeplini preoţii legali (cu calendarul îndreptat), măsură pe care au luat-o şi alte guverne, deşi n'au aplicat-o. Din preoţii stilişti se vor primi numai cei cu calităţi distinse şi numai în comunele unde îi cer cel puţin 85 de familii, cari îi vor şi susţinea materialiceşte. Despre bisericile care li se vor da şi stiliştilor pentru slujbă, vor hotărî episcopii eparhioţi.

E de semnalat memoriul înaintat de profesorii de teologie D. Balanos şi K. Diovuniotis, membri în numita comisie, cari susţineau că prin serviciile religioase făcute de preoţii cei „legali" — pe cari de altfel stiliştii nu-i vor primi — odată conform calandarului nou, altădată conform celui vechiu, se recunoaşte de drept o poziţie legală pentru stilişti (ceeace va aduce turburări), iar funcţionarii stilişti vor conturba serviciile publice serbându-şi de douăori aceiaşi sărbătoare (după calendarul nou şi vechiu). Pacea nu va veni, a încheiat dl Balanos, decât dacă vor înceta de a mai fi ierarhi stilişti (cum încă sunt) şi dacă statul va duce o înţeleaptă politică religioasă, ceeace toţi doresc.

Deşi nu s'a primit acest memoriu, totuşi guvernul fiind hotărît deja să împlinească hotărîrile Bisericii (cei trei ierarhi deja sunt la mănăstiri), se speră că pacea lăuntrică nu va înceta de a veni în curând

T. BODOGAE

INTERNĂ

SĂRBĂTORIREA P. S. EPISCOP VARTOLOMEU. In ziua de 25 August a. c., P. S. Sa Vartolomeu Stănescu, episcopul Râmnicului Noul-Severin, a împlinit venerabila vârstă de 60 ani. Cu acel prilej, preoţimea olteană a sărbătorit cu mare dragoste şi cald entusiasm pe Păstorul ei, care, atunci când a fost chemat dela catedra universitară a Facultăţii de Teologie din Bucureşti, în fruntea eparhiei vecine, a înţeles că moşteneşte un scaun glorios, un cler şi un popor ce aveau multiple nevoi de dires. Şi a lucrat aşa cum a înţeles lipsurile păstoriţilor săi şi cum îl povăţuia inima sa caldă şi mintea lui luminată. La vârsta de 60 de ani, îl întâmpină cu iubire şi veneraţie, un cler, în sânul căruia a infuzat neostoita râvnă pentru altarul şi Biserica lui Hristos; un cler transformat complectamente de devotatele sale silinţe. Păr. prof. Gh. Maior, trimisul I. P. S. Mitropolit Nicolae, a fost, la sărbătorire, purtătorul de cuvânt al urărilor Ierarhului şi Bisericii ardelene.

† PROTOPOPUL TEODOR HERMAN. In ziua de 3 Sept. a. c. a trecut la cele vecinice, în Dej, octogenarul protopop pensionar Teodor Herman. Cu defunctul, dispare încă o mare figură a unor vremuri mari. Căci cei cincizeci de ani de activitate pastorală, săr-

bătoriţi şi cinstiţi de Ierarhul său cu distincţia de econom-stavrofor, în Maiu a. c., au înscris pe viaţa de trudă a protopopului T. Herman cinstitoare biruinţi, ca înfiinţarea parohiei din Dej, zidirea unei biserici în acelaş oraş şi intemeierea altor parohii în ţara celor două Someşe catolice. Un temperament constructiv ca al său era firesc să se isbească de piedeci numeroase şi înverşunate. Felul cum le-a biruit pe cele ce i le puneau în cale fraţii uniţi cu Roma, i-a câştigat stima şi lauda întregei biserici. După unirea cea mare, a fost senator în primul parlament al României. Petrecute de jalea tuturor ce l'au cunoscut, l'au iubit şi preţuit, rămăşiţele pământeşti ale protopopului T. Herman, au fost depuse'n mormânt cu mare cinste, în ziua de 5 Sept. a. c. Dumnezeu să-i aşeze sufetul în corturile drepţilor.

I. P. S. PATRIARH ŞI SELECŢIONAREA CLERULUI. Preoţii misionari şi protoiereii din eparhia Ungro-Vlahiei, au ţinut, la începutul lunii Septemvrie, o conferinţă misionară, în Buşteni. Şedinţele au fost conduse de preoţii Mihail Bulacu, M. Şerpoianu şi diac. Fl. Gâldău. La una din şedinţe a sosit pe neaşteptate I. P. S. Patriarh Miron. Şi a ţinut o cuvântare plină de înţelepciune. A lăudat gestul celor aproape o sută de preoţi cari, din propriu îndemn, s'au strâns acolo să se întărească unii pe alţii. A spus că I. P. S. Sa vrea să vadă în fiecare preot un misionar în enoria lui, cei dela centru având numai să sistematizeze şi să îndrumeze acţiunea preoţimii. Şi s'a mai rostit I. P. S. Sa asupra unei foarte importante probleme, care e una şi aceeaşi cu o veche dorinţă a noastră şi a multora: scoaterea şcolilor teologice de sub controlul statului. La acest capitol I. P. S. Sa a rostit câteva adevăruri crude. Le-a rostit cu cruzime. Adevărul nici nu se poate rosti altfel. Citămǃ „De multă vreme simt nevoia de a sustrage şcolile cari pregătesc elementele pentru cler de sub controlul statului. Aici se află răul principal pentrucă Biserica n'are cuvânt în selecţionarea elementelor cari i se trimit deja pregătite. Politica şi toţi agenţii electorali au în privinţa aceasta posibilitatea de a trimite la seminar copiii tuturor bătăuşilor şi deaceea se întâmplă să avem cazuri nenorocite de preoţi cari uită misiunea pentru care s'au pregătit. Dacă selecţionarea elementelor cari se pregătesc pentru cler ar fi lăsată în seama Bisericii, noi n'am admite la preoţie asemenea elemente".

Şi mai departe:

„O altă plagă de care trebue să ne scăpăm cât mai curând este politica. Din 3 doctori în teologie, 8 licenţiaţi, 10 preoţi cu activitate pastorală frumoasă şi 7 seminarişti, policianii îmi cer mie să numesc pe cel din urmă dintre seminarişti, care nu are nici măcar diploma din care să se vadă dacă a absolvit sau nu seminarul".

E clar! Noi am strigat destul aici. Aşteptăm să mai strige şi alţii. Şi iată că strigă. GR. T. M.

NOTE ŞI INFORMAŢII

DESIGUR că fuziunea Ligii Apărării Naţionale Creştine de sub preşidenţia dlui A. C. Cuza cu partidul naţional-agrar a dlui Oct. Goga întrece poporţiile oricăror evenimente similare, ce s'au produs în viaţa politică a României-Mari. Pentrucă, partidul rezultat din această contopire: naţional-creştin — anunţă obştei româneşti un program de înoire, la temelia căruia aşterne temelia naţională-creştină. Cei doi entuziaşti luptători naţionalişti au dreptul la toată încrederea noastră că se vor ţinea de cuvânt. Întâi: pentrucă trecutul lor grăieşte statornicie în convingerile pentru şi în numele cărora s'au agitat cu atâta elan tineresc. Al doilea: au avut prilejul să se convingă, o viaţă întreagă, că toate soluţiile importate de aiurea, pentru mântuirea ţării, au dat greş, tocmai pentrucă ele n'aveau nimic comun cu un sol împletit din sânge şi lege românească şi că n'au isbutit să cultive aici decât... fărădelegea. Al treilea: au jurat în faţa sfântului altar, pe Sf. Evanghelie, să-şi respecte angajamentele luate înaintea lui Dumnezeu şi a neamului.

Cu un „Dumnezeu să le ajute!" — lăsăm să urmeze conţinutul primului punct din programul noului partid naţional-creştin:

„... Vrem la baza Statului român principiul spiritual al creştinismului şi, în consecinţă, considerăm Biserica Naţională, suprema reprezentantă a acestei forţe generatoare de viaţă morală. Suntem convinşi că societatea românească nu se poate smulge din desagregarea haotică de astăzi, care dă naştere tuturor rătăcirilor şi tuturor ticăloşiilor politice, decât impunând spiritului public ordinea morală întemeiată pe doctrina creştină. Vrem să reintegrăm Biserica noastră în misiunea ei permanentă, creiatoare şi purificatoare. Vrem, deci, o preoţime luptătoare încadrată în organizaţia de Stat, conform tradiţiei româneşti şi cerinţelor etnice ale nouei aşezări naţionale".

GR. T. M.

SCAUNUL patriarhal al cetăţii sfinte, după o vacanţă de patru ani — în 1931 se săvârşise din viaţă Patriarhul Damianos, după 34 ani de păstorire — a fost însfârşit complectat. Alegerea s'a făcut în 24 Iulie a. c. Şi a fost ales, dintre opt candidaţi, I. P. S. Sa Timotei, arhiepiscopul Văii Iordanului. Al doilea candidat, în ordinea numărului de voturi obţinut a fost Sanctitatea Sa Meletios Metaxachis, Patriarhul Alexandriei, a cărui moarte, întâmplată îndată după evenimentul de care vorbim, o anunţăm aici cetitorilor.

IN ZILELE de 6 şi 7 Octomv. a. c., vor avea loc la Caransebeş mari festivităţi ortodoxe şi naţionale. Ele vor fi prilejuite

de ţinerea simultană a congreselor celor trei asociaţii: Frăţia ortodoxă română, Asociaţia clerului „Andreiu Şaguna" şi Asociaţia învăţătorilor din Banat. Cu acest prilej se va desveli şi monumentul episcopului Ioan Popazu. Dată fiind importanţa religioasă şi culturală a festivităţilor dela Caransebeş, vor participa la ele I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, guvernul ţării în frunte cu dl Gh. Tătărăscu, preşedintele Consiliului de miniştri, precum şi un mare număr de preoţi şi mireni din toate părţile Ardealului.

ODATĂ cu venirea toamnei, „Arhidiecezana sibiană" a intrat din nou într'o zodie de febrilă activitate. De câteva zile a dat drumul spre propovăduire unei folositoare broşuri a părintelui Ioan Alexandrescu: „Izbăvirea prin Biserica lui Hristos", broşură destinată zidirii sufleteşti a norodului dela sate şi apărută în biblioteca populară „Popasuri duhovniceşti". Tot în această bibliotecă va începe să apară, către Crăciun, o serie de broşuri cuprinzând tâlcuirea Sfintei Scripturi pe înţelesul tuturor. De sfintele sărbători ale Naşterii Domnului va ieşi de sub tipar şi cartea părintelui Il. V. Felea despre „Convertirea creştină", carte care ne va înfăţişa în culori vii o întreagă galerie de convertiţi la Hristos — din sânul neamurilor streine şi dela noi. Frumoasa lucrare a distinsului preot dela Arad—Şega va apărea în seria teologică a „Arhidiecezanei". Aceeaşi serie se va îmbogăţi în cursul iernii viitoare cu traducerea românească a cărţii „Un nouveau moyen âge" de Nicolae Berdiaeff, traducere pentru care numita editură a primit de curând autorizaţia cuvenită. N. C.

IN 14 OCTOMVRIE a. c. se va întruni la Bucureşti Congresul Naţional Bisericesc pentru complectarea scaunului mitropolitan al Bucovinei, devenit vacant pe urma morţii mitropolitului Nectarie Cotlarciuc şi pentru alegerea unui nou episcop în locul regretatului ierarh Grigorie dela Arad.

PENTRU noul an şcolar, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, a dat dispoziţii direcţiunii liceului ortodox „Andrei Şaguna" din Braşov, să primească în clasa I-a numai elevi creştini. Se ştie de toată lumea — şi se ştie bine — că liceul numit e creaţia şi proprietatea Bisericii noastre ortodoxe ardelene. Şi că, în consecinţă, Biserica, prin înaintestătătorul ei, are datoria să vegheze la păstrarea neştirbită a prestigiului şi a caracterului specific al acestui liceu, care, dupăcum se şi intitulează, e tocmai ortodoxia. Dealungul vremurilor — şi ce vremuri! — această zestre a marilor noştri înaintaşi, a isbutit, în ciuda tuturor împotrivirilor, să rămână *a noastră* şi în primul rând pe copiii Bisericii noastre să-i povăţuiască în tainele luminii şi mai ales în duhul acestei Biserici. Măsura I. P. S. Mitropolit nu urmăria altceva decât să repună liceul în făgaşul iniţial. Cine s'ar fi temut că va con-

testa cineva justeţa unei măsuri româneşti ca aceasta, într'o ţară românească? Şi totuşi aşa s'a întâmplat. Toată presa jidovească şi jidovită a protestat cu atâta furie şi a isbit cu atâta înverşunare în măsura numită, încât isbitura a sărit peste ea şi-a lovit în Ierarhul care a luat-o. Doar cele câteva ziare neaoş româneşti — citez Universul, Ţara Noastră şi Porunca Vremii — au înţeles că ea e mult prea firească decât să aprindă ţara şi fiindcă a fost combătută, ele au apărat-o. Simplu de tot: atâtea licee ale statului ţin porţile deschise neamului Israel şi până acum, nu s'a văzut un creştin care să solicite înscrierea într'un liceu jidovesc, de cari avem berechet. Să se ducă acolo şi nouă să ne dee bună pace. Căci una ştim: măsura luată rămâne dar — cum rămânem cu obrăsnicia?

GR. T. M.

PRESA bisericească şi politică deopotrivă continuă să comenteze minunata vedenie pe care a avut-o ciobanul Petrache Lupu dela Maglavit precum şi semnificaţia nesfârşitului pelerinaj ce se face la locul numit de credincioşii din toate părţile ţării şi chiar din străinătate.

Ceeace urneşte mulţimile de pelerini entuziaşti pe drumul Maglavitului şi al pocăinţii este de bună seamă curăţenia sufletească a ciobanului care s'a învrednicit să vadă arătarea lui Dumnezeu şi prin rugăciunea căruia numeroşi pelerini cucernici s'au vindecat de neputinţe trupeşti şi sufleteşti. Dovada acestor numeroase vindecări o fac înşişi pelerinii. Nu e vorba deci de mistificări. Pentru care pricină cei mai mulţi cronicari le taie la răboj cu încrederea cuvenită, şi cu mulţumiri aduse bunului Părinte ceresc care-şi scoală apostoli şi din rândul celor mai simpli credincioşi ai sfintei noastre Biserici.

In destul de bogata literatură stârnită de cazul dela Maglavit nu am cetit decât neghiobiile unui singur detractor: e dl Victor Eftimiu, cunoscutul voiajor literar internaţional, care într'un foileton al ziarului „Patria" din Cluj îşi bate joc în chip obraznic de Maglavit, de Biserică, de preoţi şi de tot ce-i credinţă curată a neamului nostru. Noroc că acest „albanez zburător" nu tulbură cu scrisul său sufletul prea multor lectori credincioşi.

INTRE noile proecte de legi pe care guvernul este hotărât să le aducă în cea mai apropiată sesiune a Corpurilor Legiuitoare este şi acela al armonizării salariilor funcţionarilor de stat. Cu acest prilej sperăm că se vor face cuvenitele rectificări la inechităţile actualului sistem de salarizare a acestor funcţionari. Dar sperăm mai ales că dl ministru Alexandru Lapedatu nu-şi va uita de numeroasele declaraţii ce le-a făcut în decursul ultimului an în legătură cu rectificarea salariilor preoţeşti. Preoţimea niciodată n'a reclamat situaţii privilegiate. Nu le cere nici astăzi. Dar îşi reclamă insistent dreptul la o viaţă modestă pentru slujba de zidire sufletească a

neamului, în care se osteneşte. Nu mai înşirăm deastădată în amănunte justele revendicări ale slujitorilor sfintei noastre Biserici. Le cunoaşte dl ministru Lapedatu. Ori de cumva le-a uitat, i le va rememora apropiatul congres al Asociaţiei clerului „Andrei Şaguna".

Ar fi timpul suprem ca statul să reaşeze Biserica ortodoxă şi pe slujitorii ei în drepturile lor fireşti, dându-le putinţa astfel să-şi împlinească integral înalta lor misiune spirituală şi naţională în mijlocul poporului.

CAZUL de revoltă al stiliştilor dela Albineţ ca şi vâlva religioasă stârnită de minunea dela Maglavit au dat unor gazetari prilejul unor critici fără frâu la adresa Bisericii şi a slujitorilor ei. Aceste critici sunt nedrepte, revoltător de nedrepte. Nu fiindcă în sânul clerului nostru nu s'ar găsi şi oameni cu metehne, cu slăbiciuni şi cu vicii cari nu-şi înţeleg înalta chemare căreia s'au consacrat. Ci fiindcă neînduraţii judecători generalizează în chip uşuratic cazurile izolate şi aruncă osânda aspră a nevredniciei asupra întregei Biserici şi asupra întregului cler.

Se ştie, de-o pildă, că răscoala dela Albineţ s'a produs pe urma instigaţiei unui preot clandestin şi poate şi pe urma lipsei de tact a preotului legiuit din parohia respectivă. Totuşi comentând acest caz regretabil, un gazetar striga pe două coloane: „Preoţimea nu-şi cunoaşte chemarea, Biserica converteşte cu jandarmeria!" Mă rog, care preoţime? Fiindcă nu toată preoţimea e la Albineţ. Şi care Biserică a vrut vreodată să evanghelizeze cu jandarmeria?

Cam aceleaşi concluzii le punea un alt gazetar la comentariul său asupra Maglavitului: „preoţii sunt păcătoşi... Dumnezeu a găsit cu cale să i se arete unui cioban, nu unui preot". Dumnezeu i se arată cui vrea, dintre cei curaţi cu inima. În cazul acesta i s'a arătat lui Petrache Lupu, poate fiindcă arătându-i-se unui preot, mărturisirea acestuia n'ar fi găsit crezământ în lume. Nu fiindcă n'ar fi fost sinceră, ci fiindcă ar fi fost încadrată de această lume într'un fel de profesionism. Ştiţi că şi Sfântul Pavel a fost învinuit că face din apostolat o simplă meserie...

Cine nu vede reala renaştere a apostolatului în sânul Bisericii noastre, acela e orb, sau orbit de patimă. Astăzi se face un misionarism mai intens şi mai sistematic decât altădată. Desigur fiindcă vremile sunt mai pretenţioase, dar şi fiindcă generaţia nouă a clerului este incontestabil mai bine pregătită decât cea veche...

Evident această preoţime e conştientă de insuficienţele sale şi-şi dă silinţa să se desăvârşească tot mai mult. Ea este conştientă că în sânul ei se găsesc şi elemente nevrednice. Asta însă nu justifică deloc gestul celor ce atât de uşuratic aruncă ponosul nevredniciei asupra întregului nostru cler. De aceea am dori ca libertinajul criticist să-şi tempereze pasiunea. Şi ne-am bucura foarte mult să vedem alături de critici obiective, şi tot atât de entuziaste elogieri a activităţii unor preoţi sau aşezăminte bise-

ricești, care-și fac slujba deplin. Nu fiindcă acești preoți sau aceste așezăminte ar aștepta asemenea elogieri, ci pentru încurajarea optimistă a altora. Critica pătimașe și unilaterală desnădăjduiește și pe cei buni. Presa îndeosebi trebue să cunoască acest adevăr și să-și facă socoteala cuvenită cu urmările lui.

Mai stranie ni se pare însă mania criticistă îndreptată împotriva Bisericii și a clerului atunci când ea vine dela o înaltă față bisericească. E vorba de P. S. Sa episcopul Visarion Puiu dela Bălți.

Dupăce P. S. Sa acum câțiva ani, în vre-o două capitole ale unei cărți, făcuse harcea-parcea întreg Sfântul Sinod al cărui membru este și dupăce într'un articol publicat în „Unirea" dela Blaj făcuse elogiul Bisericii catolice în comparație cu inferioritatea prezumptivă a propriei sale Biserici, P. S. Sa într'un recent foileton al ziarului „Curentul" cuprinde sub covâltirul unei osânde generale învățământul nostru teologic și pe slujitorii lui. P. S. Visarion crede că profesorii Facultăților, Academiilor și seminariilor teologice sunt necredincioși, nepregătiți și lipsiți de entuziasmul misionar. Ei nu se gândesc decât la situații politice. Cât de credincios este fiecare profesor nu știm. Cât de pregătit este el cărturărește, o poate ști oricine din diplomele și lucrările lui scrise, sau din cursurile pe cari le face. Cât despre a treia acuză, că profesorii de teologie vânează situații politice, iată eu mărturisesc că'n țara tuturor posibilităților politice n'am auzit ca vre-un profesor de teologie să fi ajuns măcar subsecretar de stat, ori să fi fost blagoslovit cu vre-un locșor în vre-un consiliu de administrație care echivalează de multe ori, ca chilipir material, cu slujba de subsecretar de stat.

Desigur nu tragem la îndoială bunele intenții ale P. S. Visarion. Credem totuși că pesimismul a cărui victimă este, nu-i servește deloc aceste bune intenții. Și atunci păcat de ele.

CONFERINȚA secției balcanice a societății pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică, a ținut, în zilele de 1—10 Iulie a. c., o conferință, la Herțeg-Novi, în Jugoslavia. S'a discutat acolo, îndeosebi raporturile dintre Stat și Biserică și problema îmbunătățirii lor. S'a reluat ideia reînchegării frontuui comun panortodox, cerându-se dela reprezentanții fiecărei biserici ortodoxe din Balcani, creiarea atmosferei propice, la ei acasă, pentru mult dorita și mai ales mult discutata lui înfăptuire.

N. C.